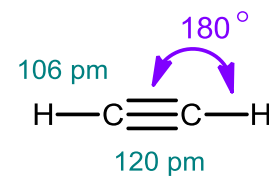
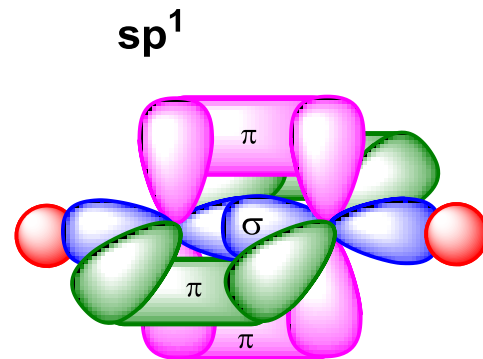
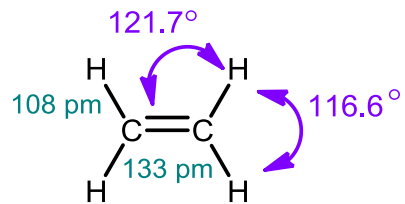
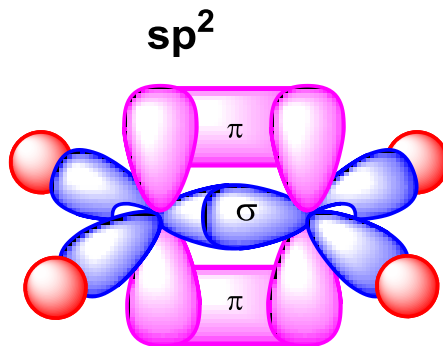
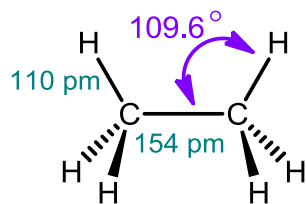
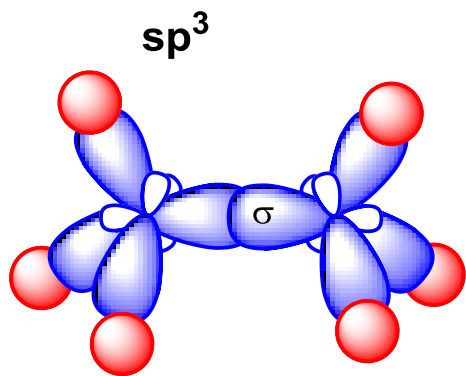
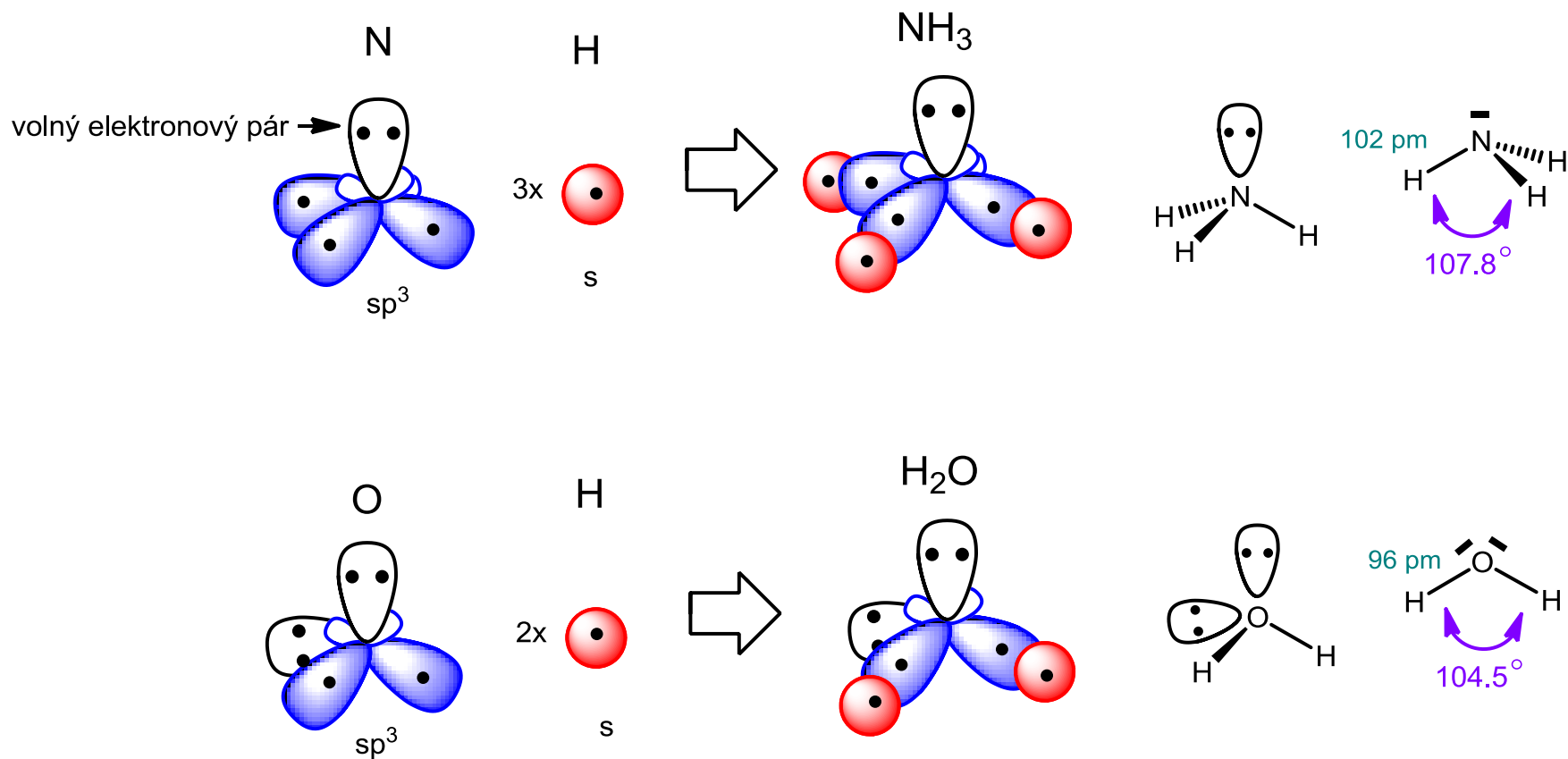

Organická chemie (KATA) rychlý souhrn a opakování

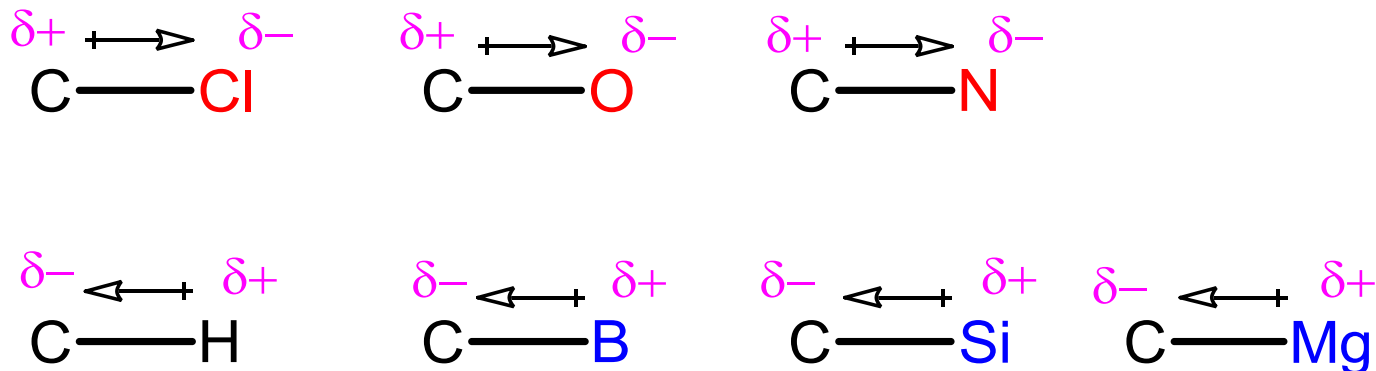
Molekulové orbitály – hybridizace N a O

Polarita vazby, indukční efekt

U kovalentní vazby mezi rozdílnými atomy, nebude elektronový pár oběma atomy sdílen stejně. Jeden atom bude přitahovat elektrony více a jeden méně, dojde k tvorbě tzv. **parciálního náboje** na jednotlivých atomech.

Vzniká **polární kovalentní vazba**.

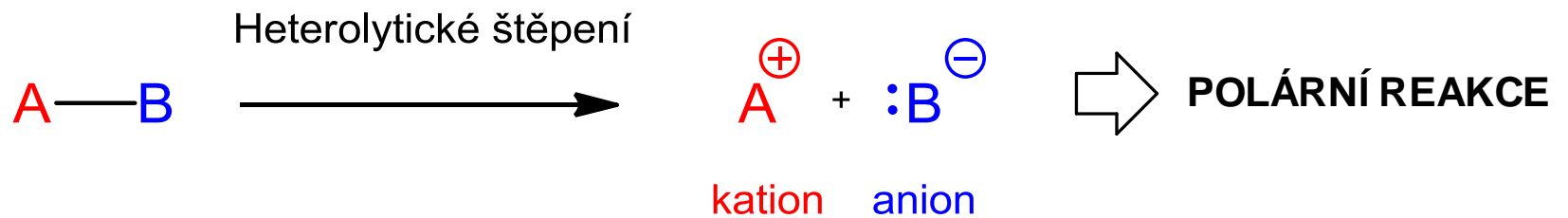
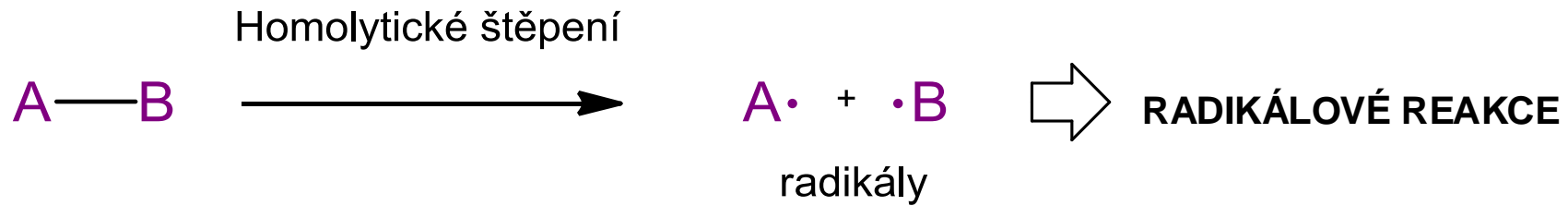

Posun valenčních elektronů označujeme u polárních kovalentních vazeb jako **indukční efekt**.

Atomy nebo funkční skupiny, které přitahují elektrony silněji než vodík vykazují **-I efekt**.

Atomy nebo funkční skupiny, které přitahují elektrony slaběji než vodík vykazují **+I efekt**.

Štěpení vazeb

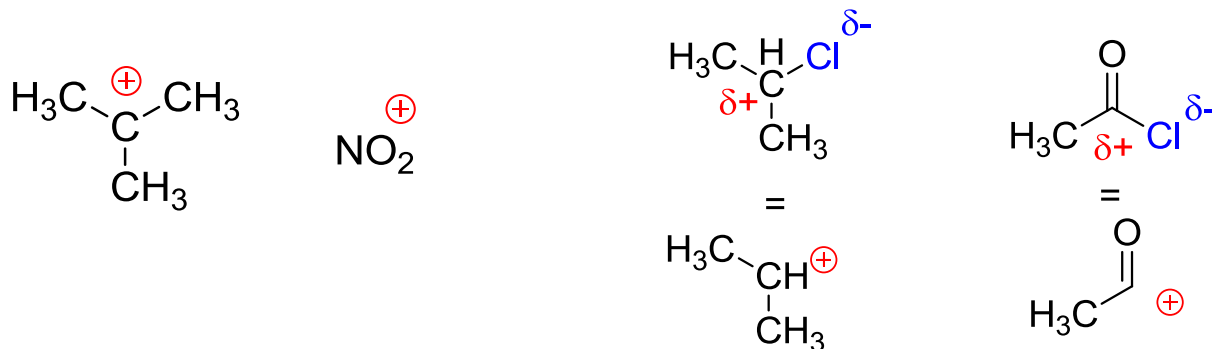
Elektrofilní a nukleofilní reagenty

Polární reakce

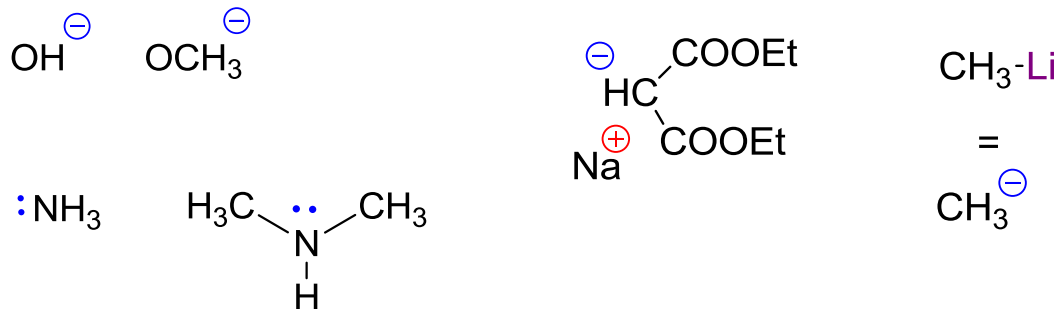
Elektrofilní reagent:

- má afinitu k záporně nabitým částicím
- Jde o kation nebo elektronově chudou neutrální molekulu

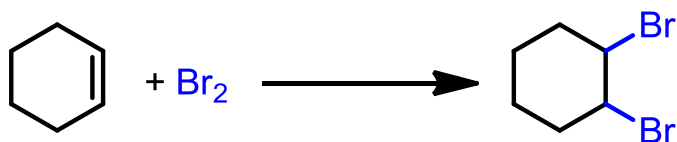
Nukleofilní reagent:

- má afinitu ke kladně nabitým částicím
- Jde o anion nebo elektronově bohatou neutrální molekulu

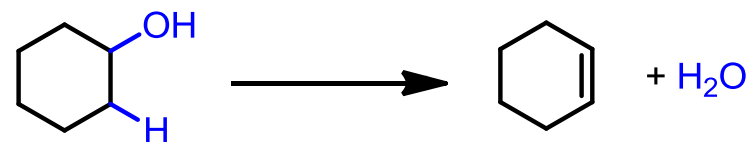
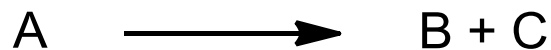

Typy reakcí v organické chemii

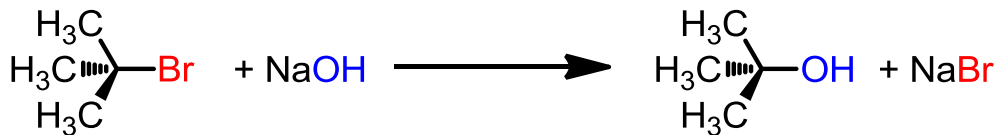
ADICE

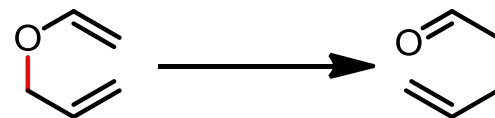
ELIMINACE

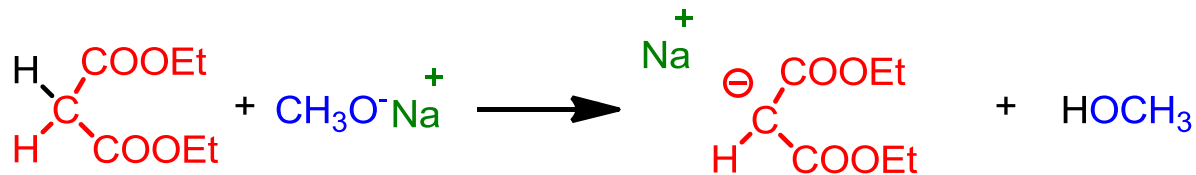
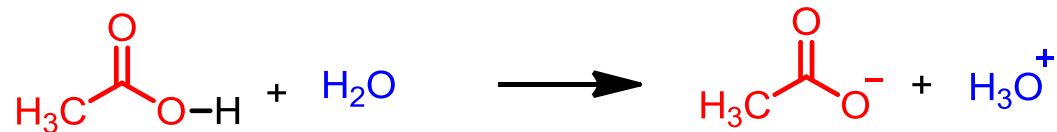
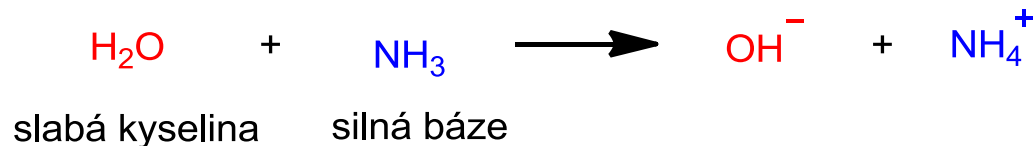
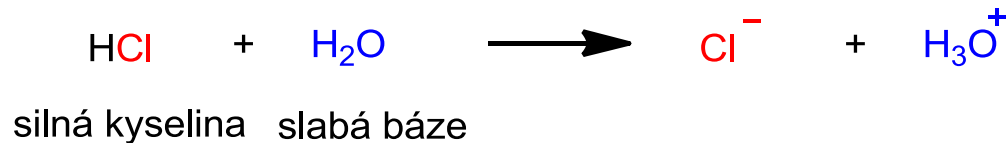
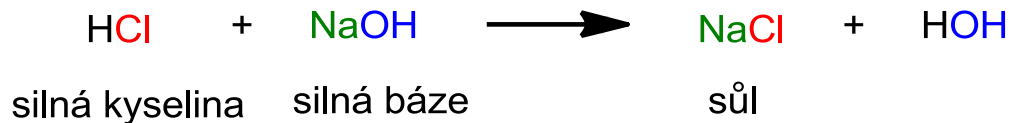
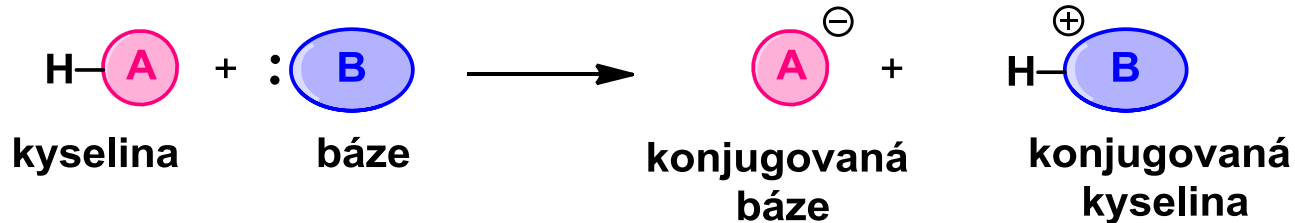
SUBSTITUCE

PŘESMYKY

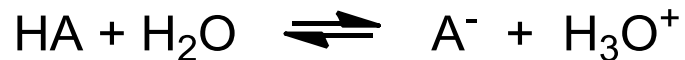

Kyseliny a báze - Brønstedovy

Kyseliny a báze - Brønstedovy

Rovnovážná konstanta $K = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{A}^-]}{[\text{HA}][\text{H}_2\text{O}]}$

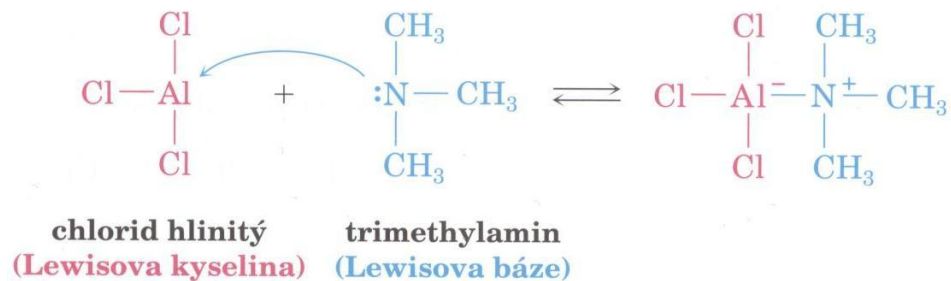
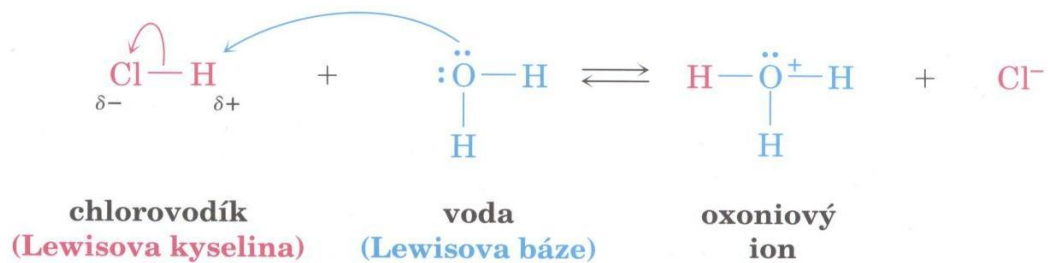
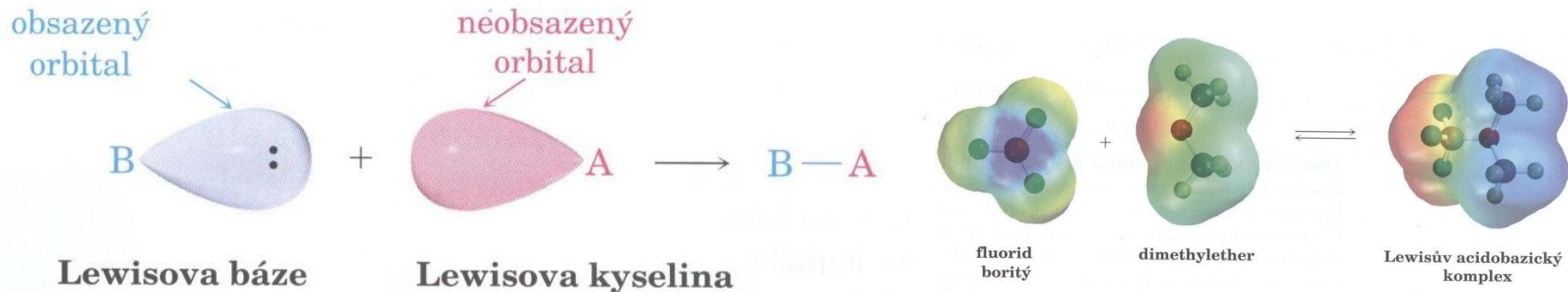
Konstanta kyselosti $K_a = K[\text{H}_2\text{O}] = \frac{[\text{H}_3\text{O}^+][\text{A}^-]}{[\text{HA}]}$

Síla kyseliny se uvádá v $\text{p}K_a = -\log K_a$

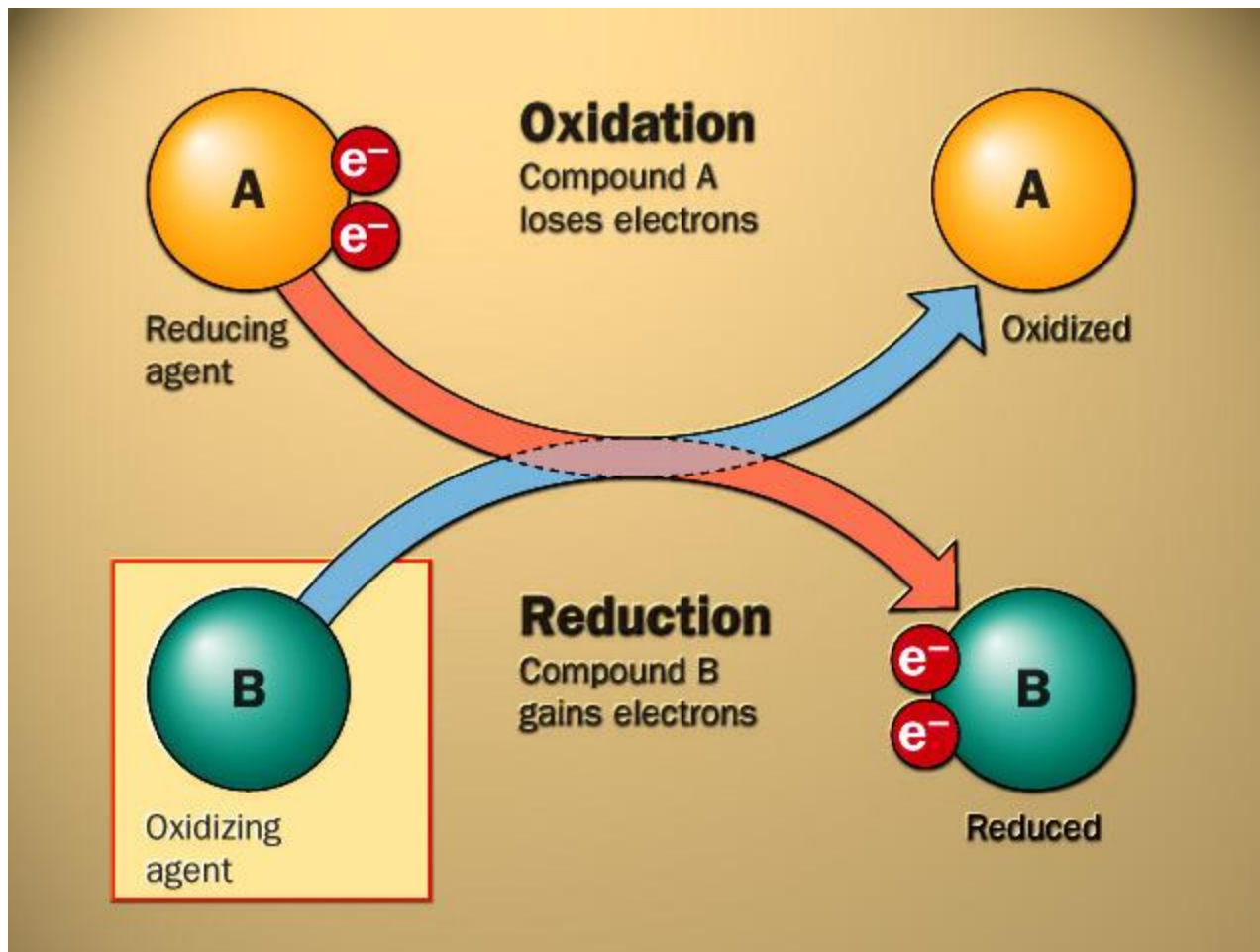
TABULKA 2.3 Relativní síla některých běžných kyselin a jejich konjugovaných bází

	Kyselina	Název	$\text{p}K_a$	Konjugovaná báze	Název	
slabší kyselina 	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{OH}$	ethanol	16,00	$\text{CH}_3\text{CH}_2\text{O}^-$	ethoxidový ion	silnější báze
	H_2O	voda	15,74	HO^-	hydroxidový ion	
	HCN	kyanovodíková kyselina	9,31	CN^-	kyanidový ion	
	CH_3COOH	octová kyselina	4,76	CH_3COO^-	acetátový ion	
	HF	kyselina fluorovodíková	3,45	F^-	fluoridový ionn	
	HNO_3	kyselina dusičná	-1,3	NO_3^-	dusičnanový ion	
silnější kyselina	HCl	kyselina chlorovodíková	-7,0	Cl^-	chloridový ion	slabší báze

Kyseliny a báze - Lewisovy

Redoxní reakce – oxidace a redukce

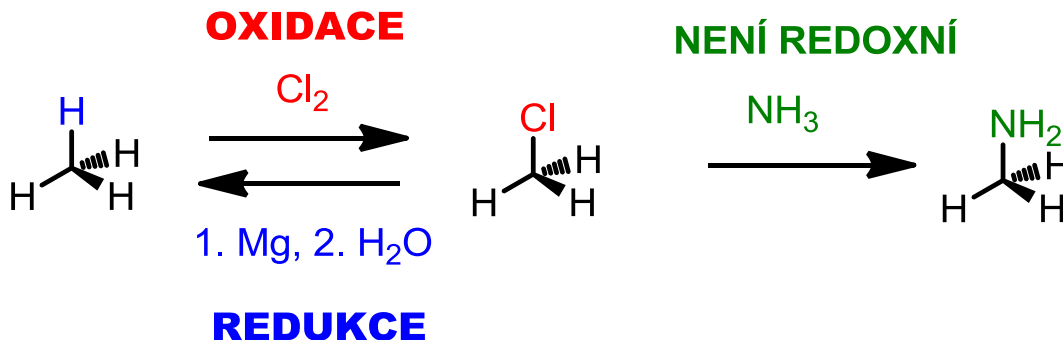
Redoxní reakce – oxidace a redukce

Oxidace – dochází ke **snížení elektronové hustoty na atomu uhlíku**

- tvorbou vazeb C-O, C-N, C-X nebo C=C
- zánikem vazeb C-H

Redukce – dochází ke **zvýšení elektronové hustoty na atomu uhlíku**

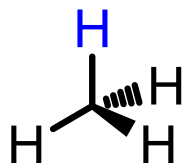
- zánikem vazeb C-O, C-N, C-X nebo C=C
- tvorbou vazeb C-H nebo C-kov

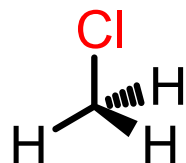
Redoxní reakce – oxidační stupeň

Deriváty methanu

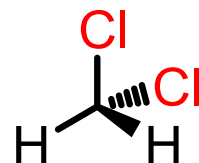
-IV

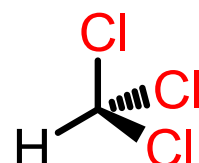
-II

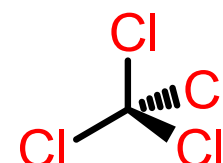
0

+II

+IV

MgBr

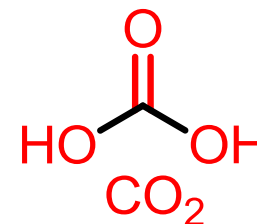
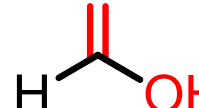
OH

O

O

Li

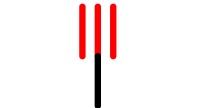
NH₂

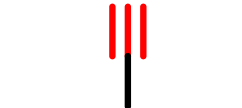
NH

N

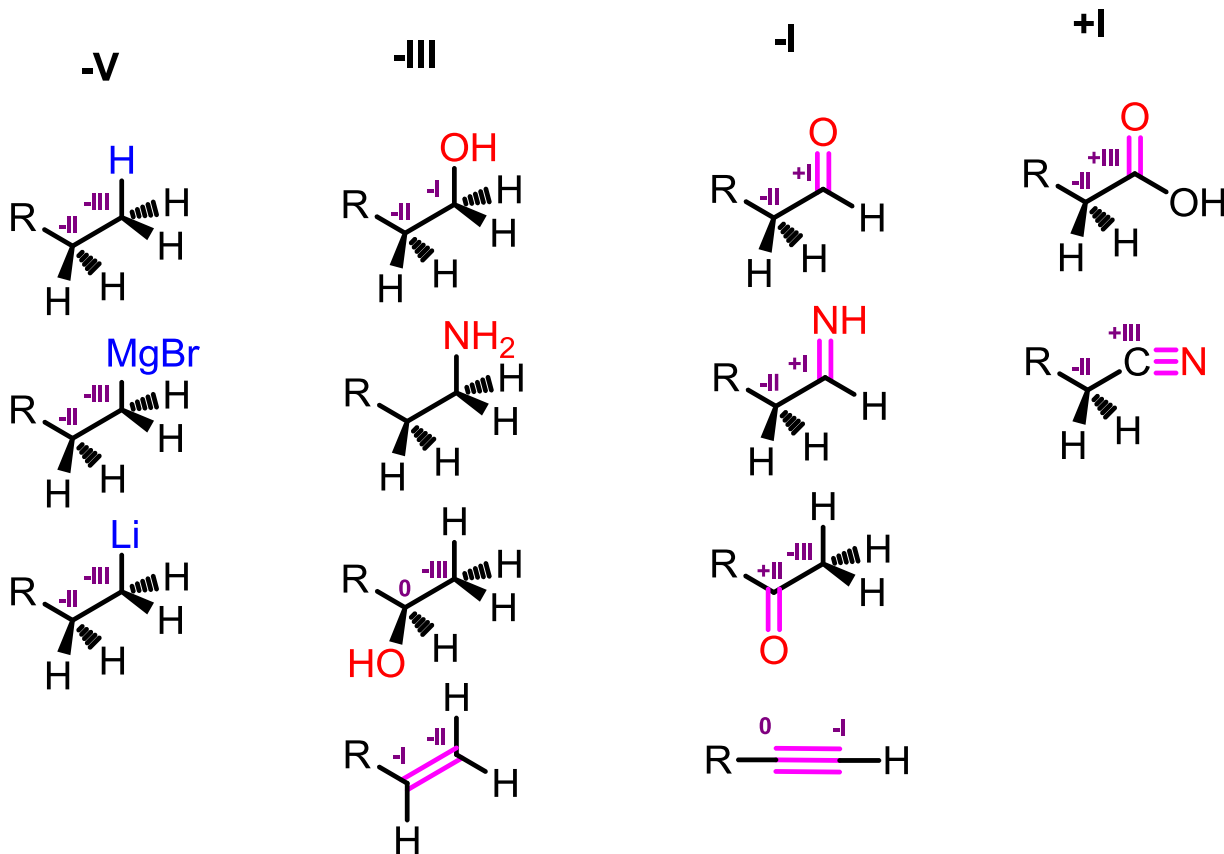

N

Redoxní reakce – oxidace a redukce

Deriváty vyšších uhlovodíků (R = alkyl)

Redukční činidla

Vodík	H_2
Mravenčí kyselina	$HCOOH$
Alkoholy	$RR'CHOH$
Kovy (+ zdroj protonu)	Zn, Mg, Al (+ AH, H_2O nebo ROH)
Hydridy	$LiAlH_4, NaBH_4, NaBH_3CN, AlH_3$

Oxidační činidla

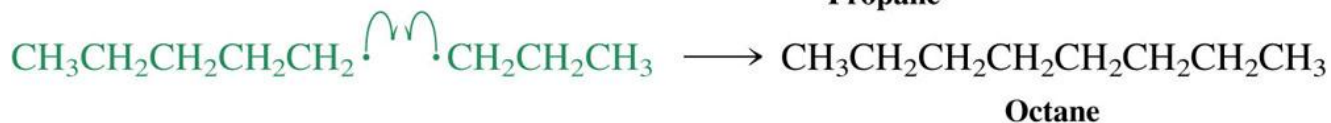
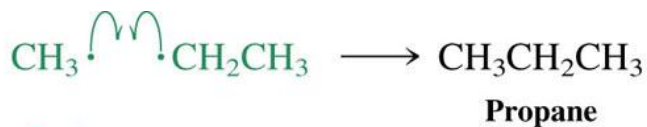
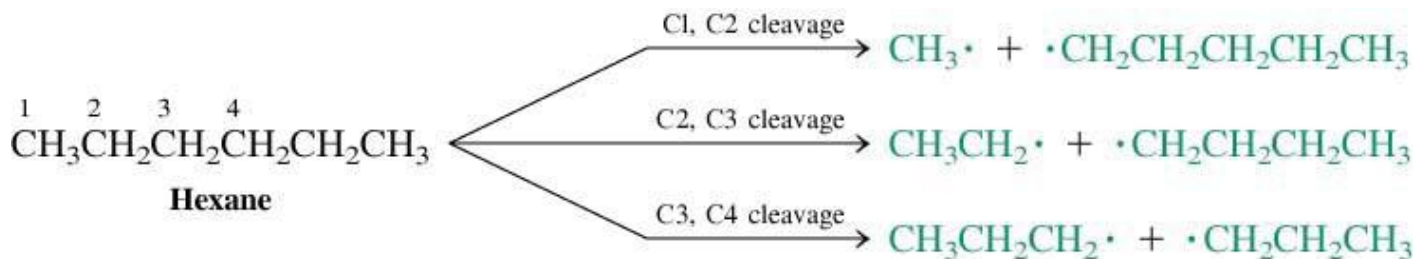
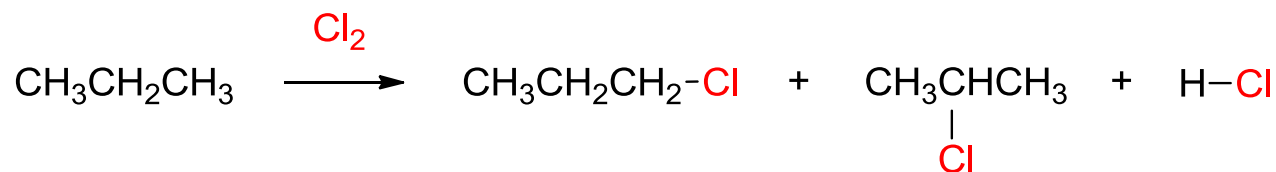
Kyslík	O_2
Peroxidy	$H_2O_2, ROOR, m-ClPhCOOOH$
Halogeny	Br_2, Cl_2
Oxidu kovů (vyšší ox.stav)	$MnO_2, SeO_2, CrO_3, PCC (Py.HCl.CrO_3)$
Soli „kyselin kovů“	$KMnO_4, Na_2Cr_2O_7$

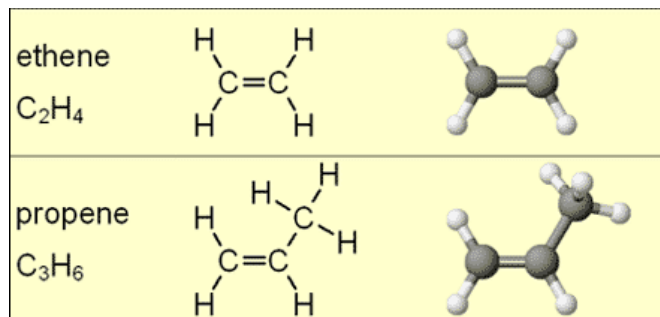
Alkany a cykloalkany

- málo reaktivní
- typické reakce jsou radikálové: halogenace, krakování

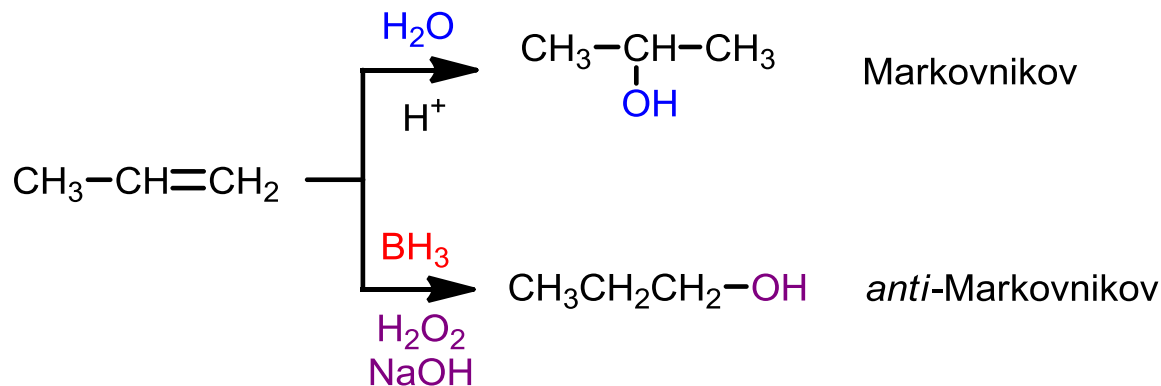
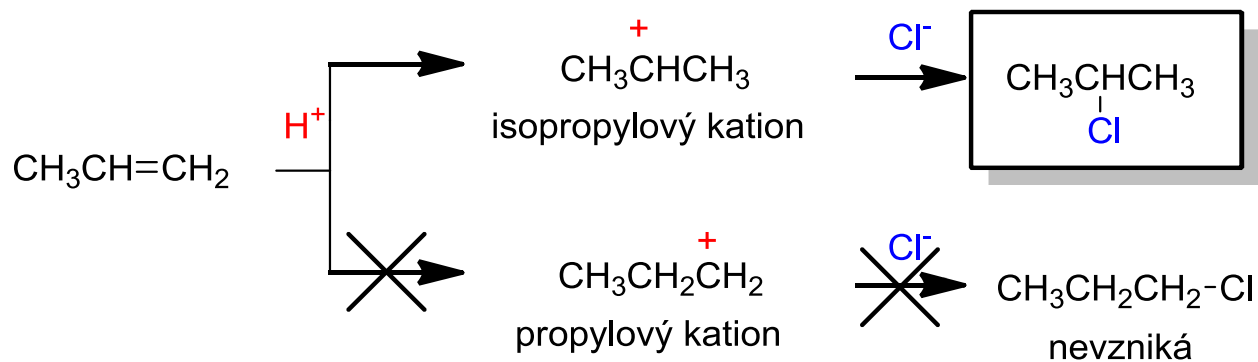

Alkeny

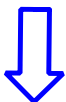

- poměrně reaktivní
- typické reakce jsou elektrofilní adice (Markovnikovo pravidlo)

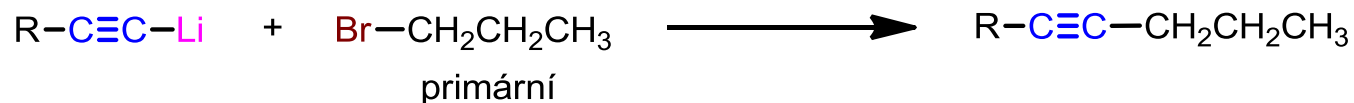
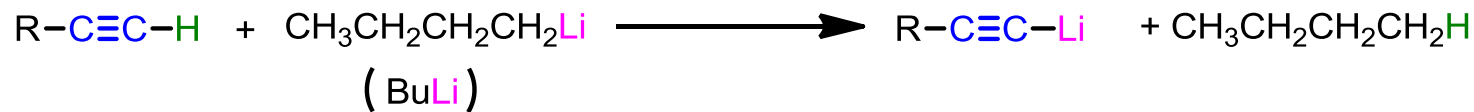
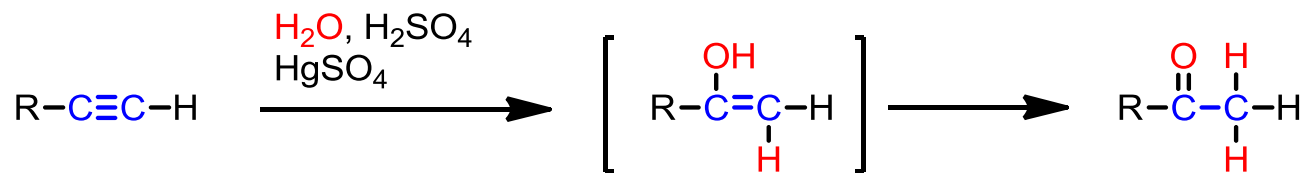
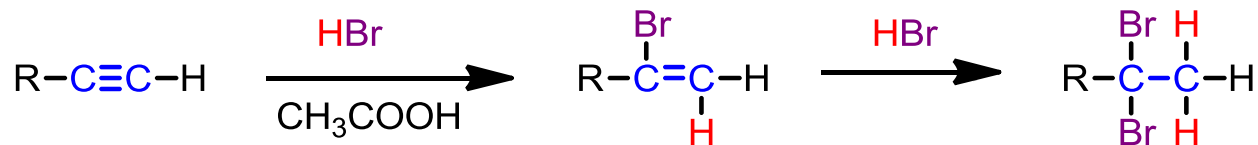
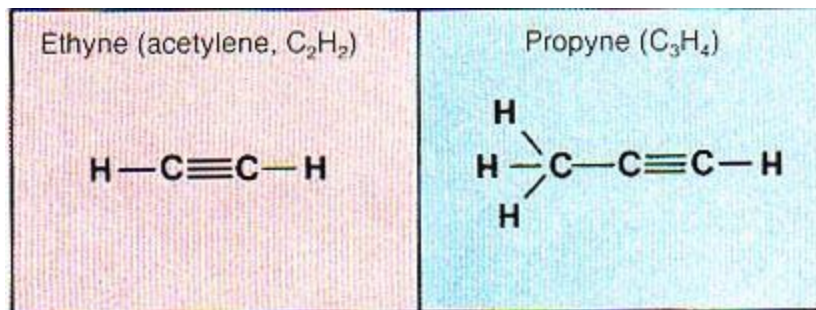

Alkyny

Reakce trojné vazby
(adice)

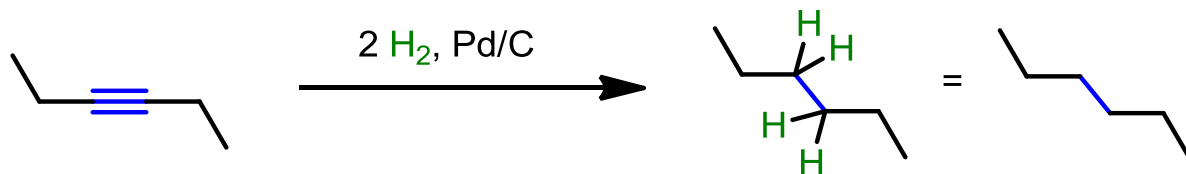

$R-C\equiv C-H$ ← Reakce koncové C-H
(deprotonace....)

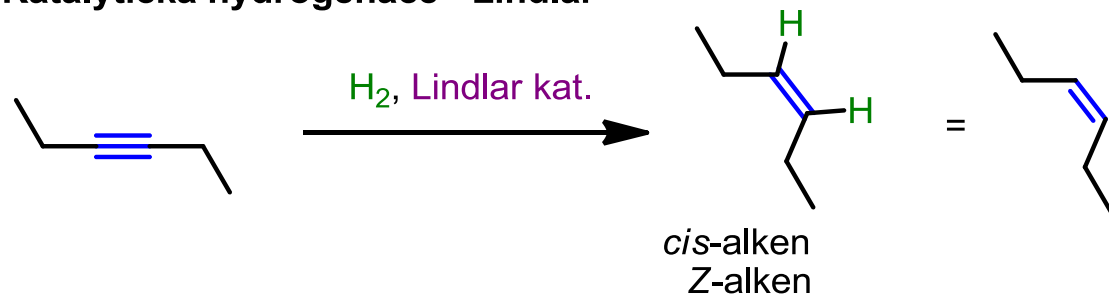

Redukce alkynů

Katalytická hydrogenace

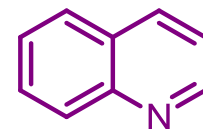

Katalytická hydrogenace - Lindlar

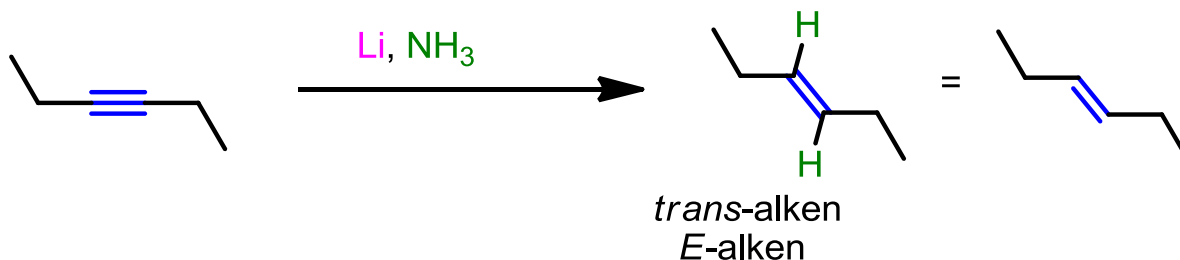

Lindlarův katalyzátor

5% Pd/CaCO₃, Pb(OAc)₄, chinolin

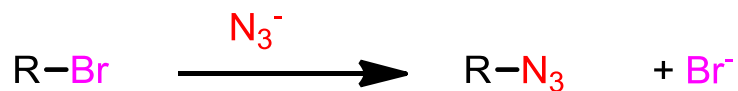
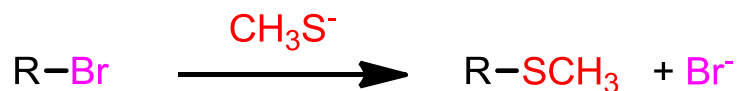
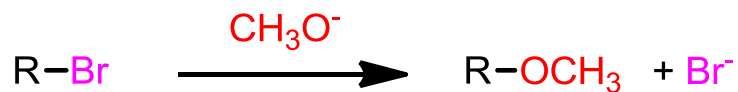
Redukce alkalickým kovem v kapalném amoniaku (Birchova redukce)

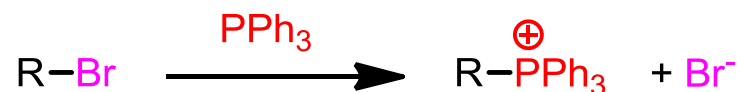
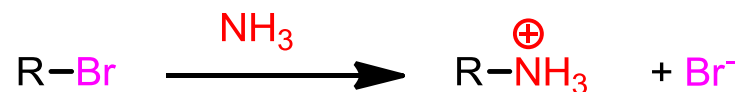
Halogenderiváty

- velmi reaktivní
- typické reakce jsou nukleofilní substituce a eliminace

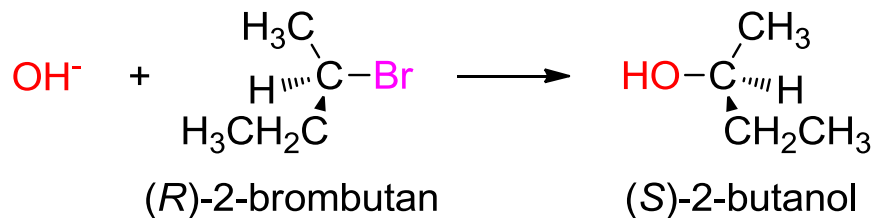
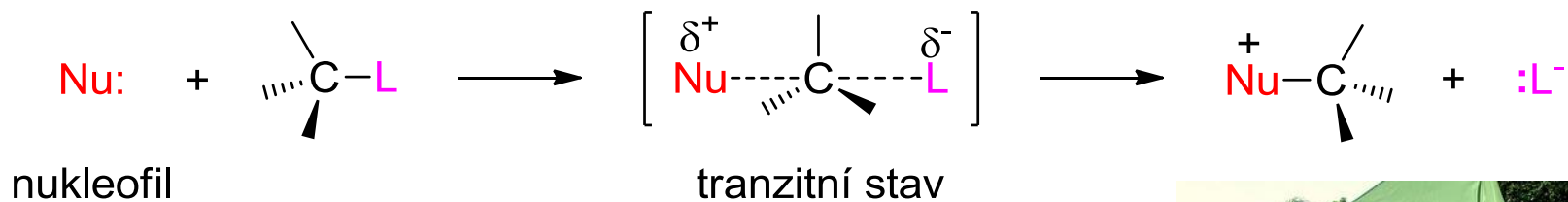
Aniontový nukleofil

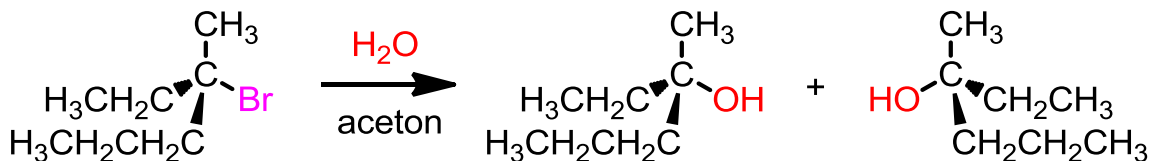
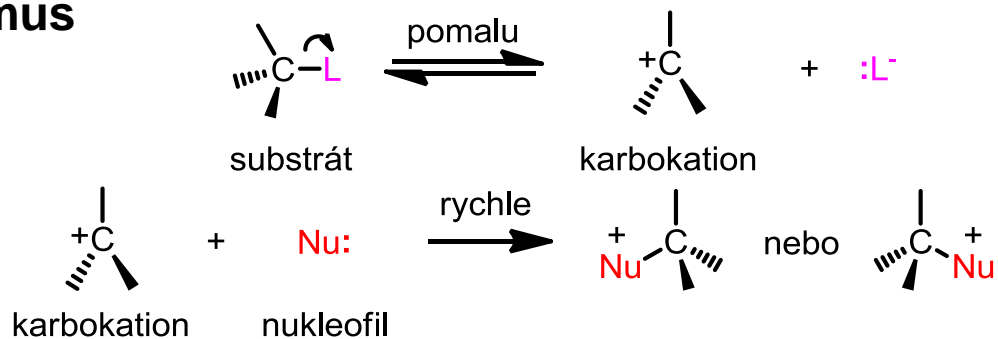
Neutrální nukleofil

S_N2 mechanismus

S_N1 mechanismus

Srovnání S_N1 a S_N2 mechanismus

S_N2 substituce

S_N1 substituce

Struktura halogenidu

primární
sekundární
terciární

běžná
občas
vzácná

vzácná*
občas
běžná

Stereochemie

inverze

racemizace

Nukleofil

reakční rychlost závisí na koncentraci nukleofilu, mechanismus je upřednostňován pokud je nukleofil anion

reakční rychlost nezávisí na koncentraci nukleofilu, mechanismus je pravděpodobnější s neutrálními nukleofily

Rozpouštědlo

reakční rychlost je málo ovlivněná polaritou rozpouštědla (protická zpomalují)

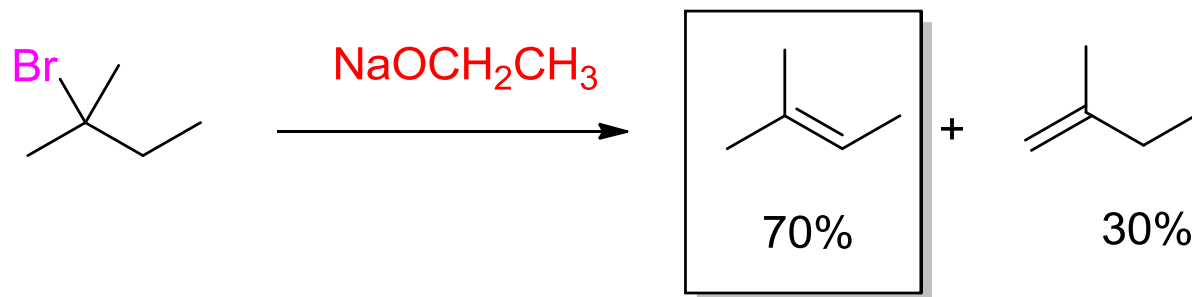
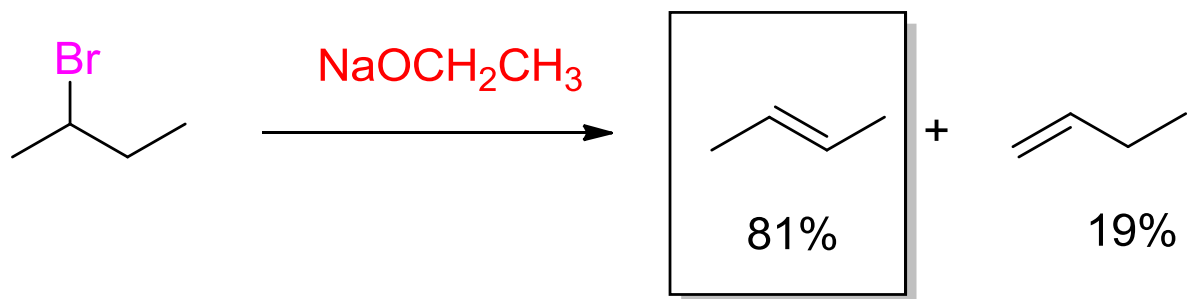
Vzhledem k tomu, že meziprodukty jsou ionty, reakční rychlost závisí na polaritě rozpouštědla (polární protická urychlují)

* allylové a benzylové substráty tvoří výjimku

Zajcevovo pravidlo

při eliminaci jako produkt převládá
více substituovaný alken

primární $R-CH_2-X$ $\implies$ S_N2

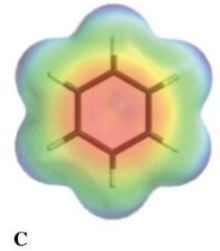
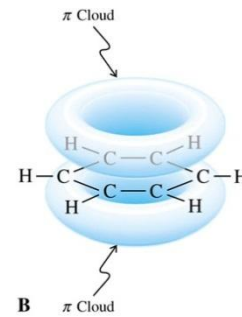
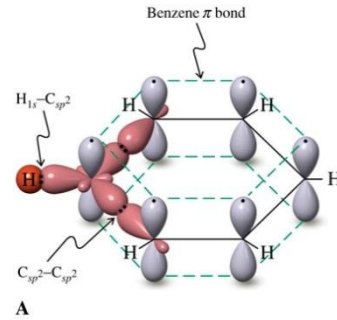
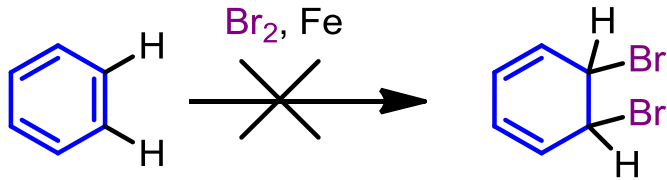
sekundární $\begin{array}{c} R' \\ | \\ R-CH-X \end{array}$ $\implies$ S_N2 s nebazickými nukleofily
E2 se silnými bázemi

terciární $\begin{array}{c} R' \\ | \\ R-C-X \\ | \\ R'' \end{array}$ $\implies$ obvykle E2
 S_N1 nebo E1 s nebazickými nukleofily

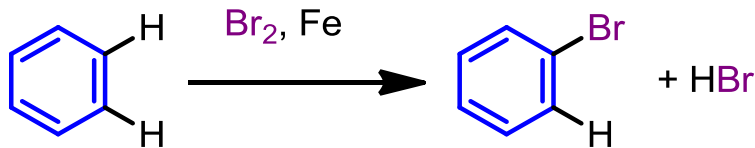

Areny

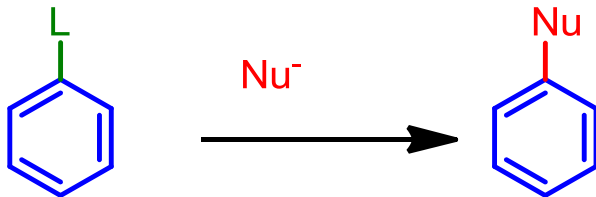
Adiční reakce neprobíhají

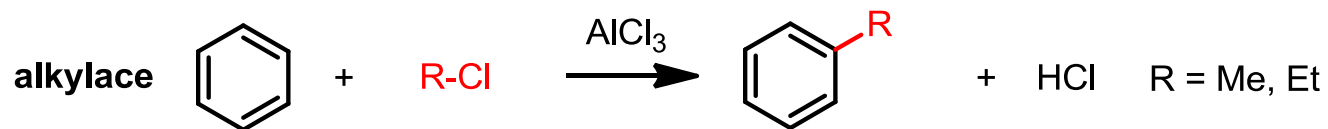
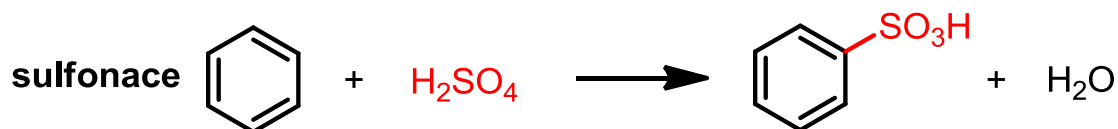
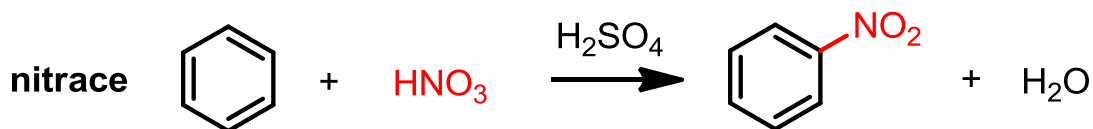
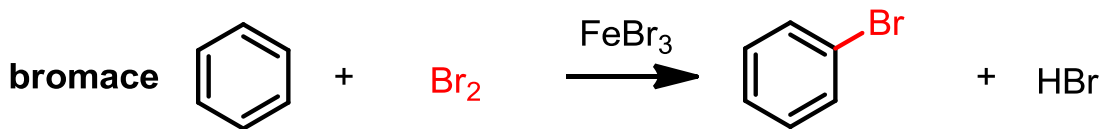
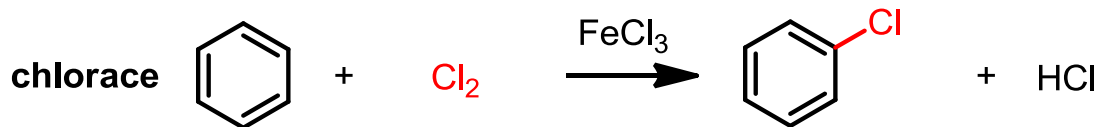
Elektrofilní substituce probíhají snadno

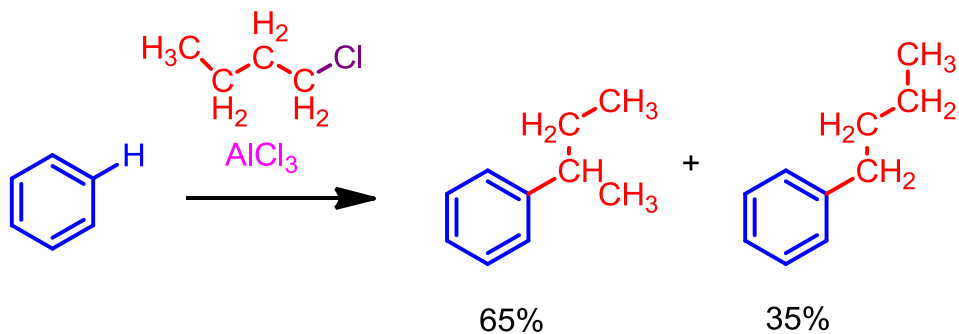
Nukleofilní substituce probíhají obtížně – pouze pro elektronově chudší systémy

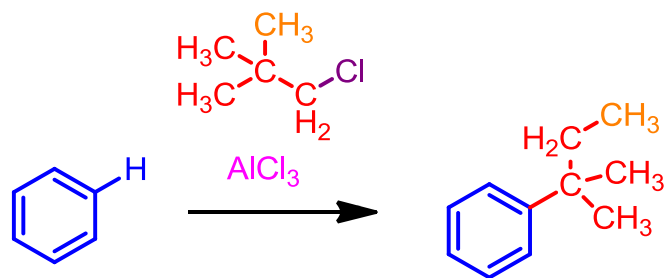
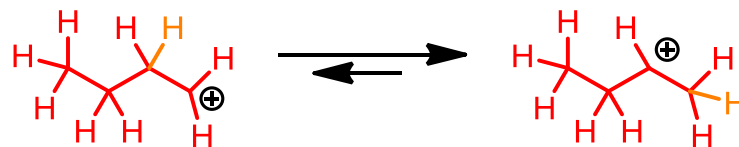
Elektrofilní aromatická substituce

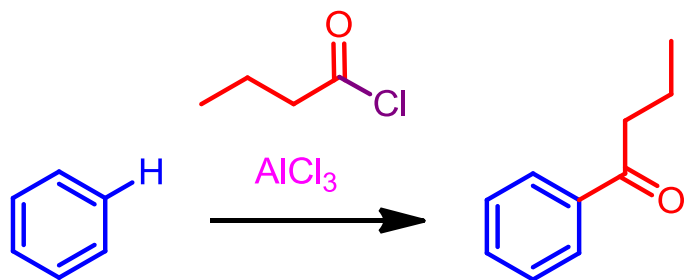
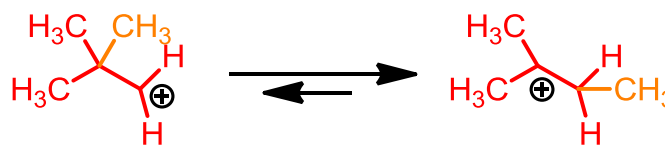
Elektrofilní alkylace (Friedel-Craftsova alkylace)

Přesmyk přesunem protonu

Přesmyk přesunem alkylu

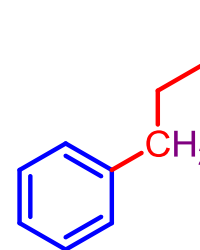

Clemmensenova redukce

HCl , $\text{Zn}(\text{Hg})$, Δ

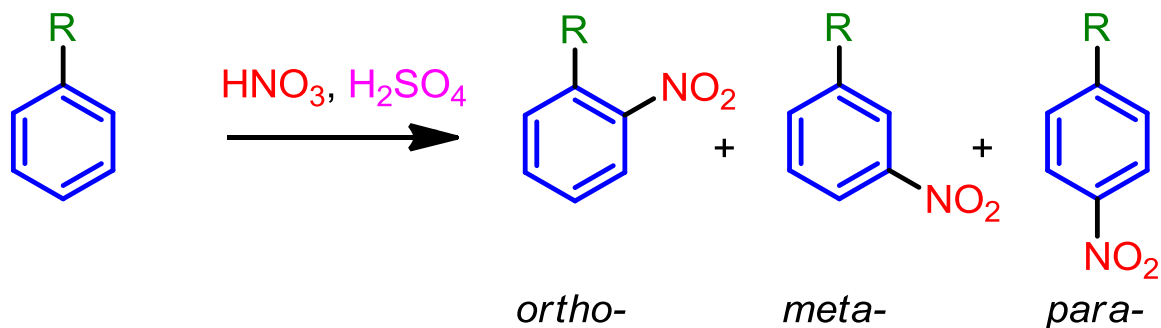
nebo

H_2 , Pd/C , EtOH

Katalytická hydrogenace

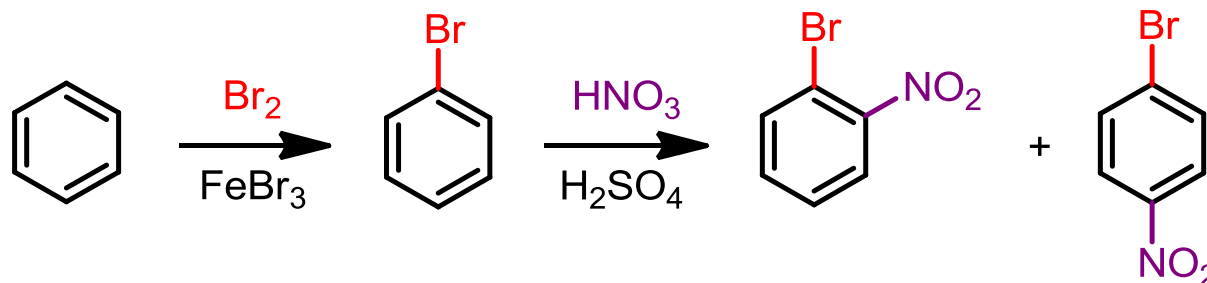
Porovnání rychlosti a direktivního efektu nitrace derivátů benzenu

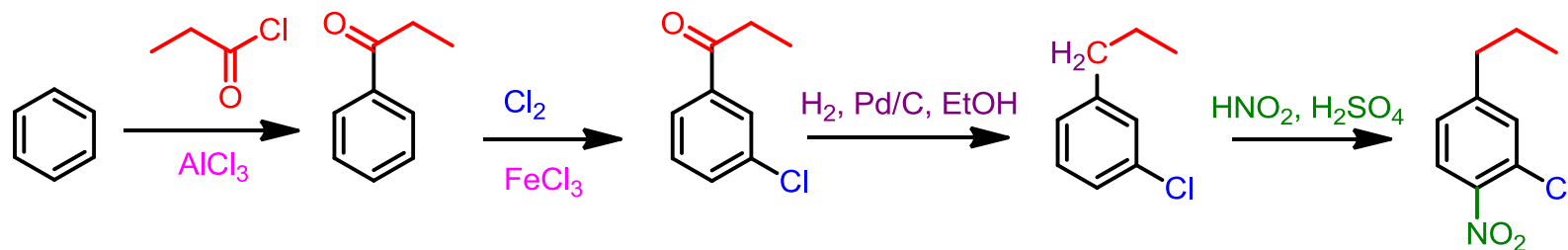
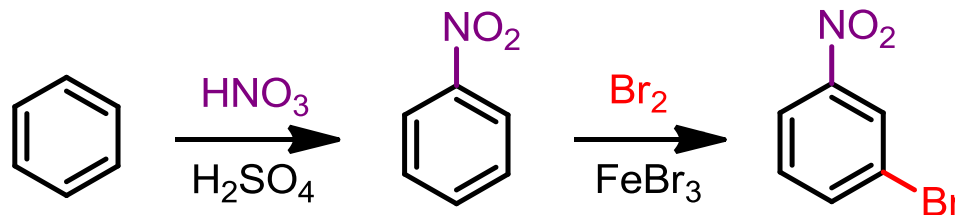
	R		Relativní rychlost	Procenta izomeru		
				Ortho	Meta	Para
Ortho, para directors	{	NH(C ₆ H ₅)	8.4×10^5	71	<0.1	29
		OH	1000	40	<2	58
		CH ₃	25	58	4	38
		C ₆ H ₅	8	30	<0.6	70
		H	1			
Special: Ortho, para directors	{	I	0.18	41	<0.2	59
		Cl	0.033	31	<0.2	69
Meta directors	{	CO ₂ CH ₂ CH ₃	0.0037	24	72	4
		CF ₃	2.6×10^{-5}	6	91	3
		NO ₂	6×10^{-8}	5	93	2
		+ N(CH ₃) ₃	1.2×10^{-8}	0	89	11

Význam direktivních efektů v syntéze

Příprava 1-brom-2-nitro- a 1-brom-4-nitrobenzenu

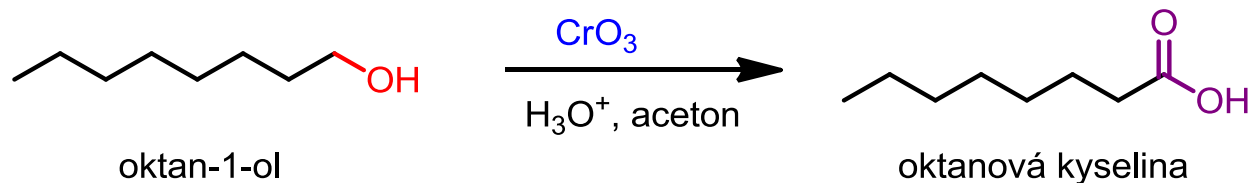
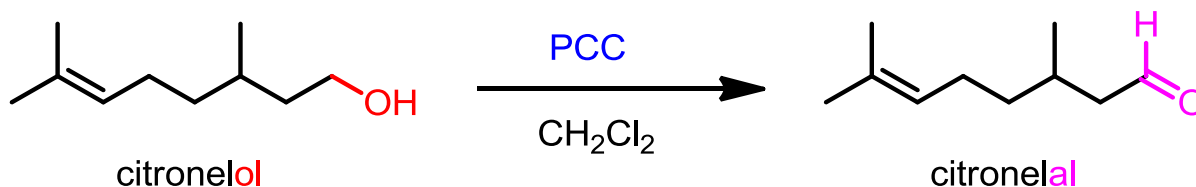
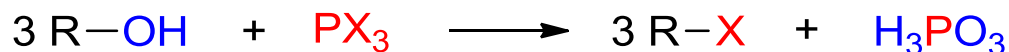
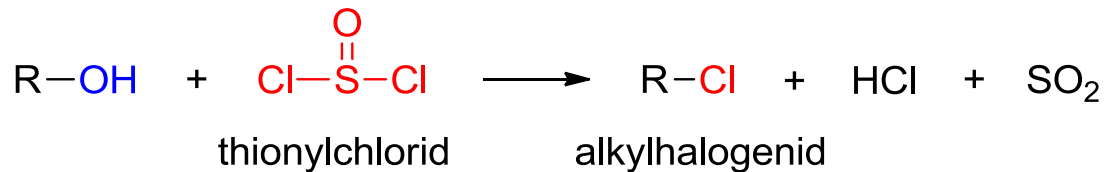
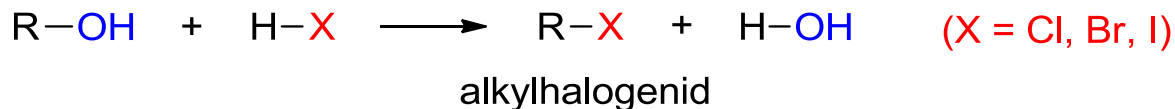

Příprava 1-brom-3-nitrobenzenu

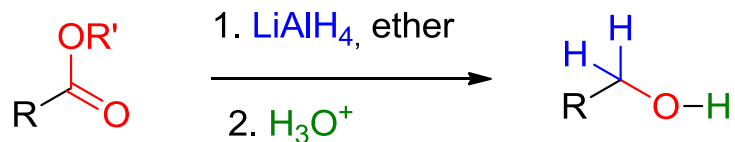
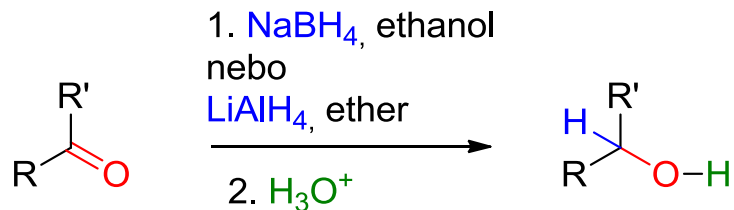
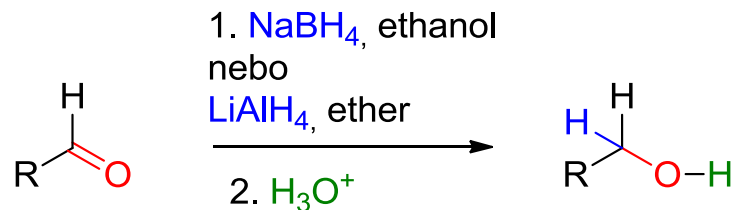

Alkoholy

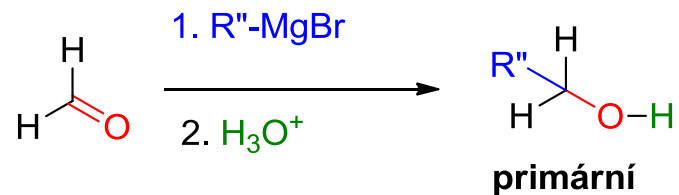
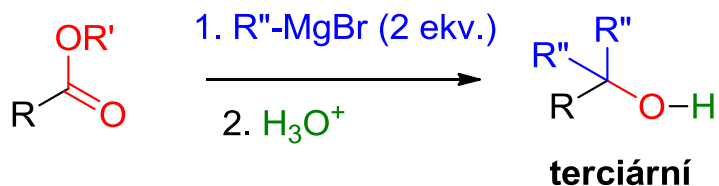
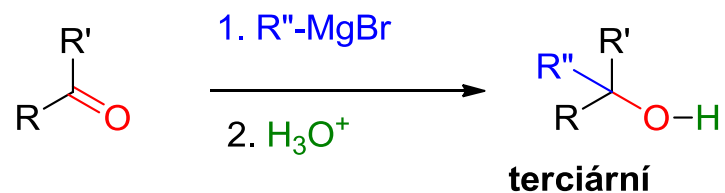
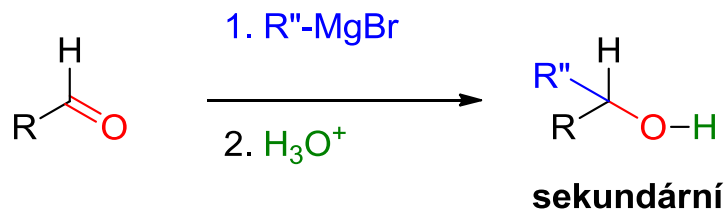
- poměrně reaktivní (nukleofilní substituce, eliminace, **oxidace**)
- mohou být kyselina i báze

Redukce aldehydu, ketonu nebo esteru

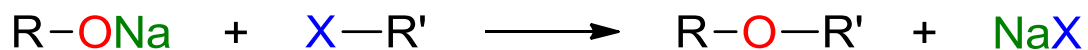
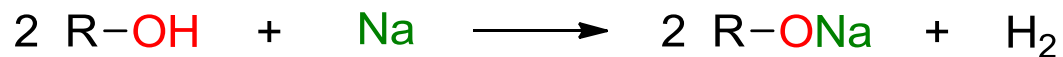

Adice Grignardova činidla na aldehyd, keton nebo ester

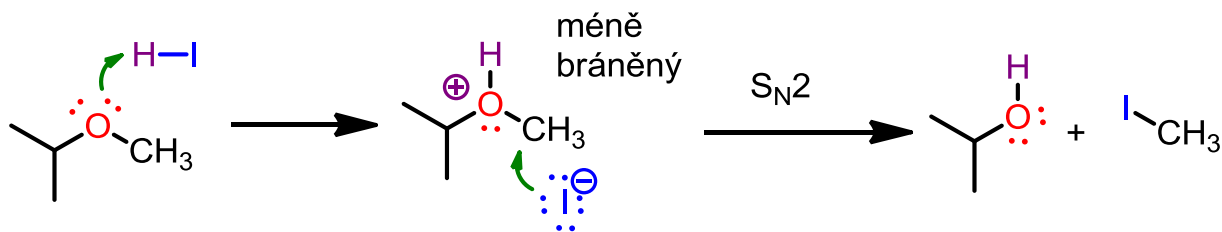

Ethery

Williamsonova syntéza

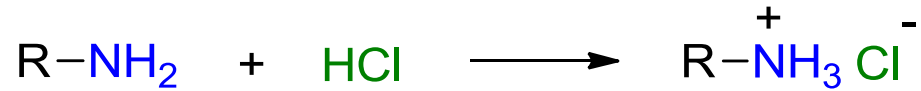
Štěpení etherů

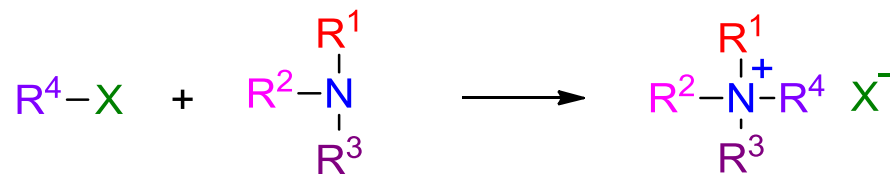
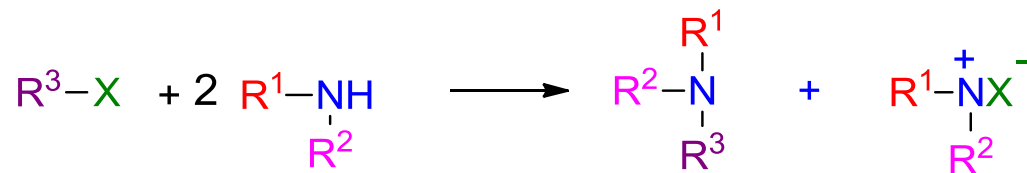
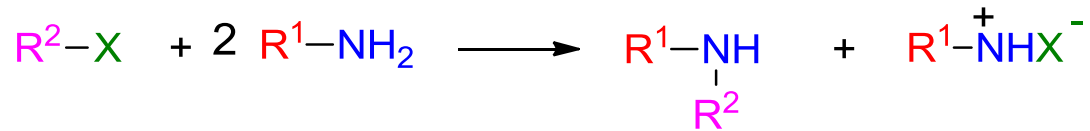

Aminy

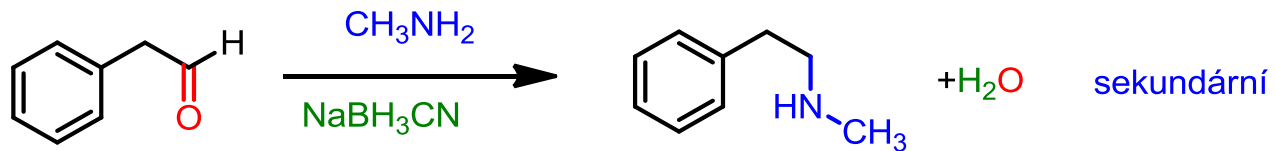
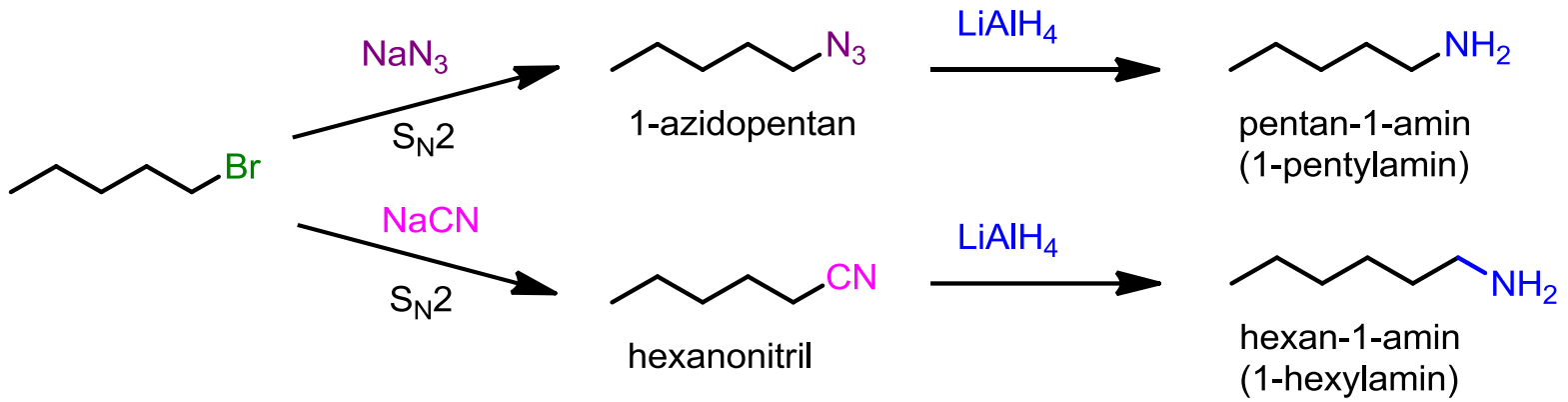
- báze
- nukleofily

Nukleofilní substituce

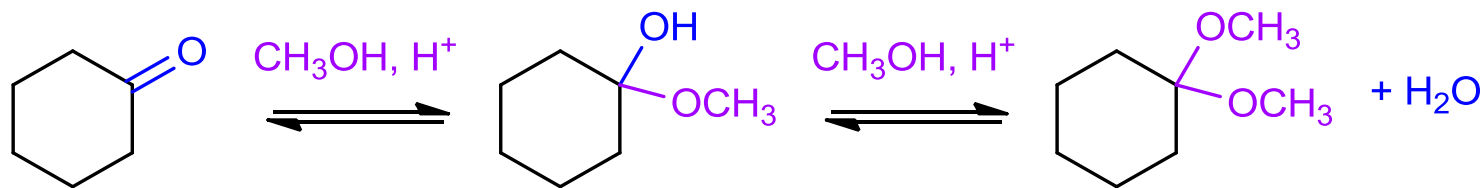
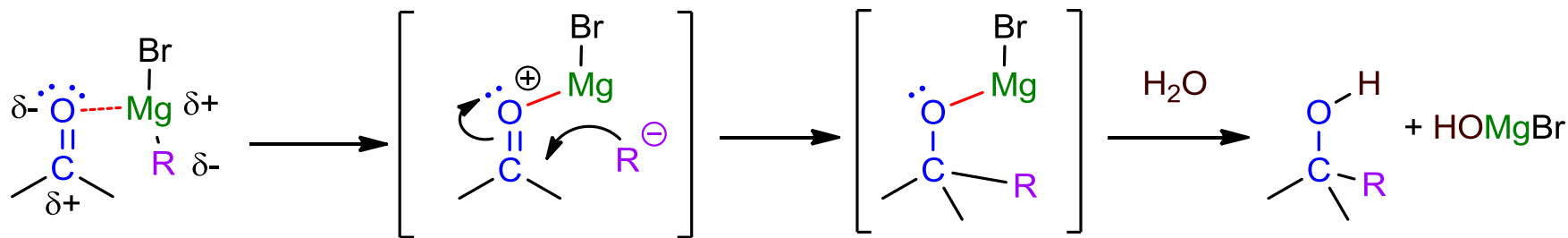
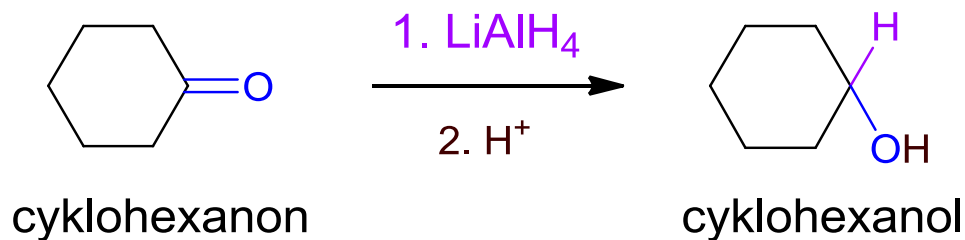

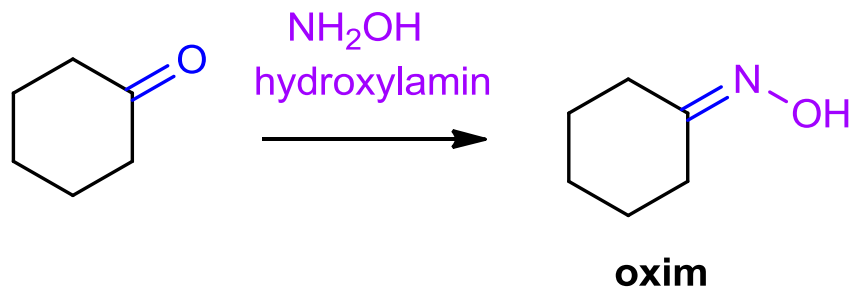
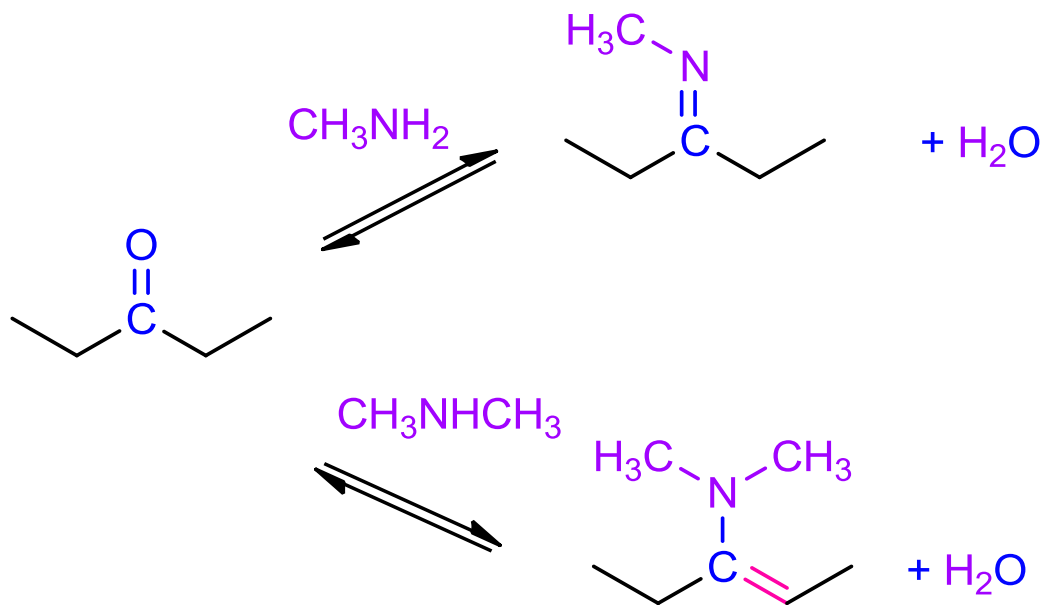
Aminy

Aldehydy, ketony

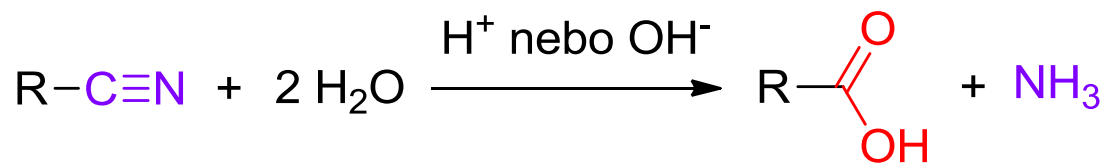
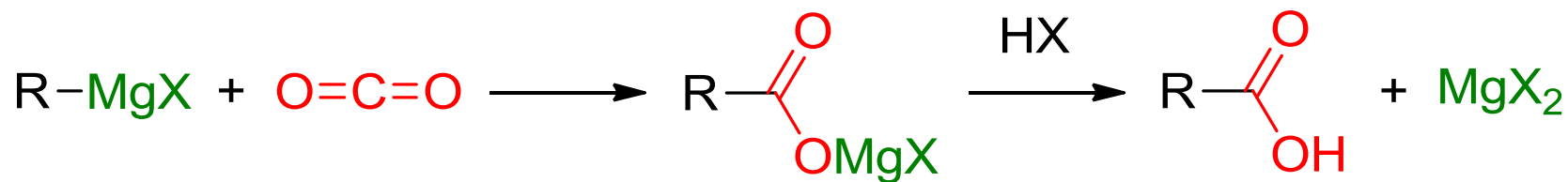
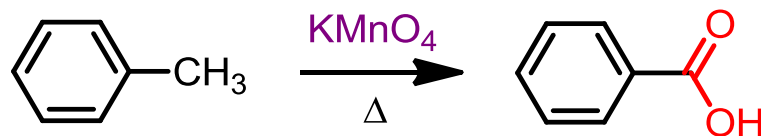
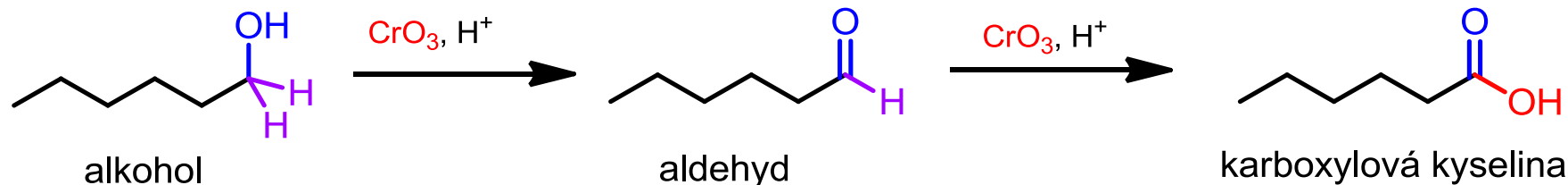
- velmi reaktivní (aldehydy), reaktivní (ketony)
- adice na karbonyl, substituce v α -poloze, aldolizace

Karboxylové kyseliny

- kyselé

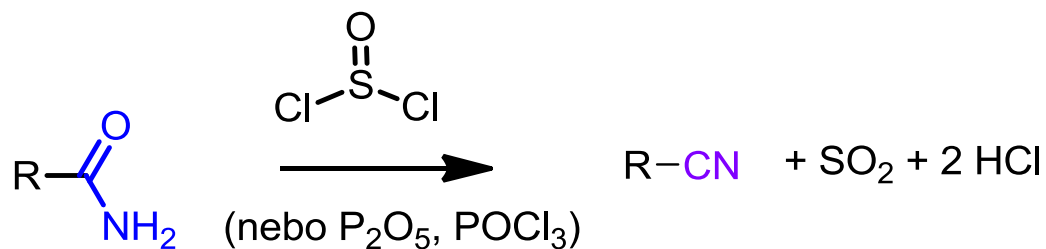

Příprava nitrilů

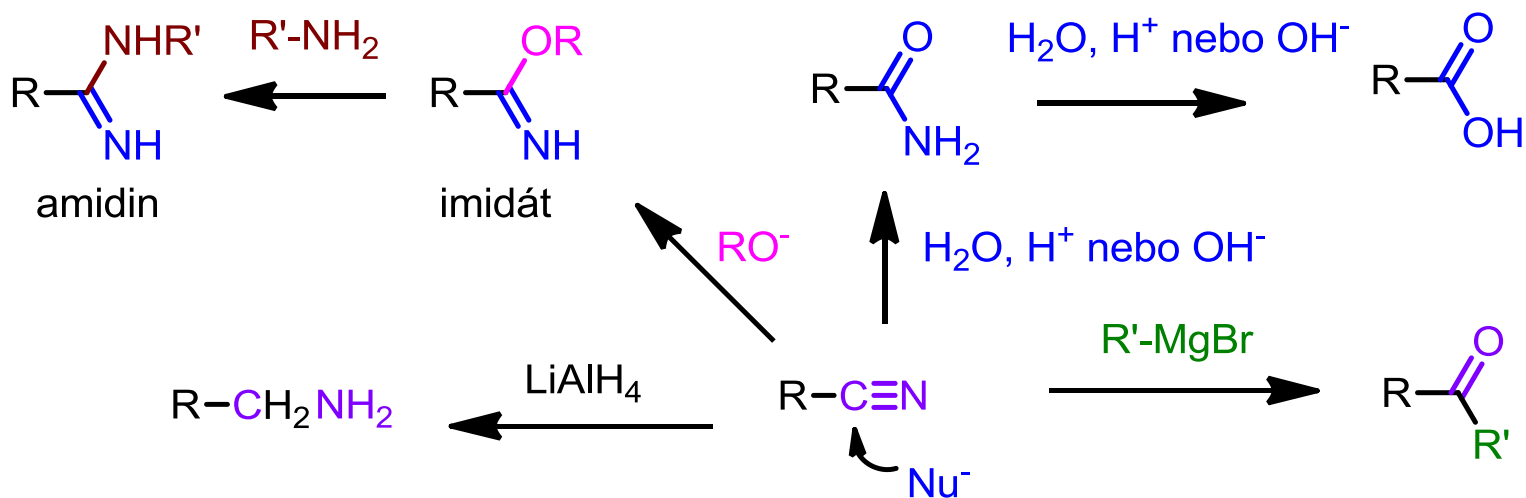
Reakce halogenalkanů s kyanidy

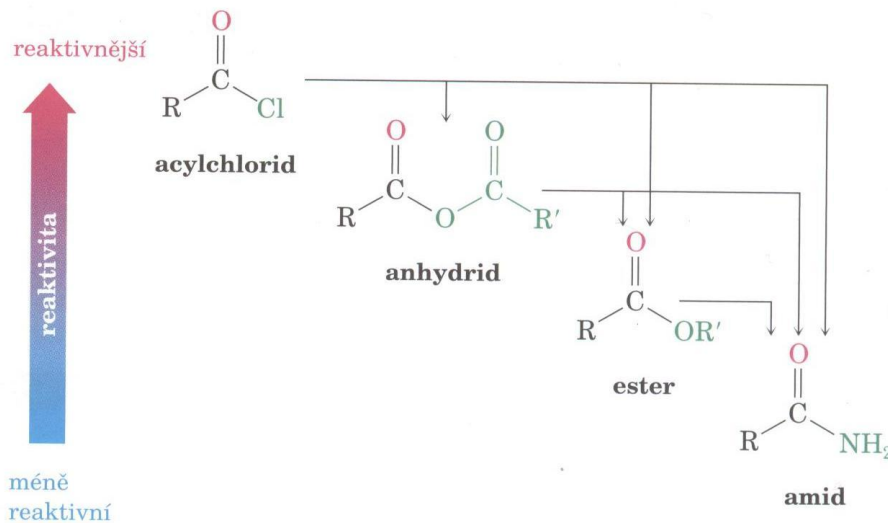
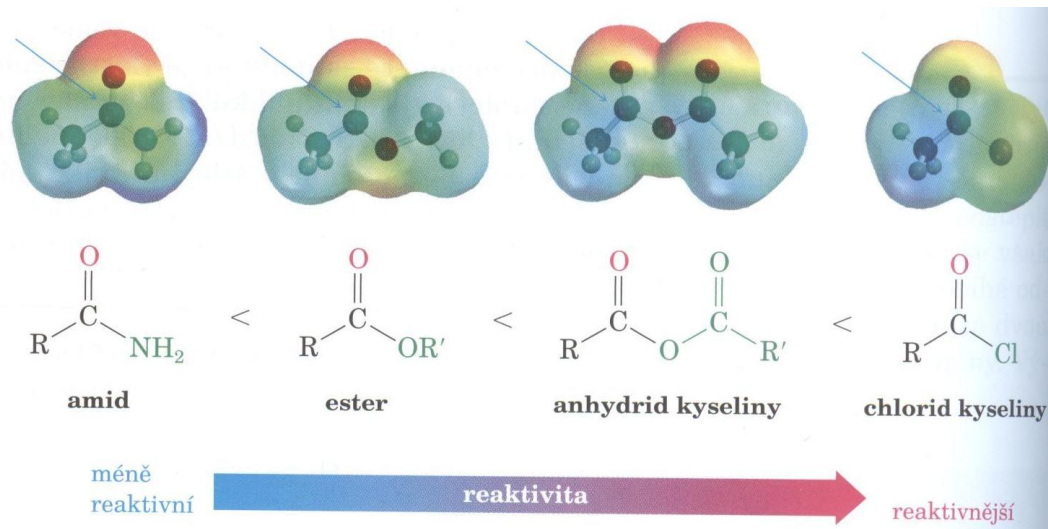
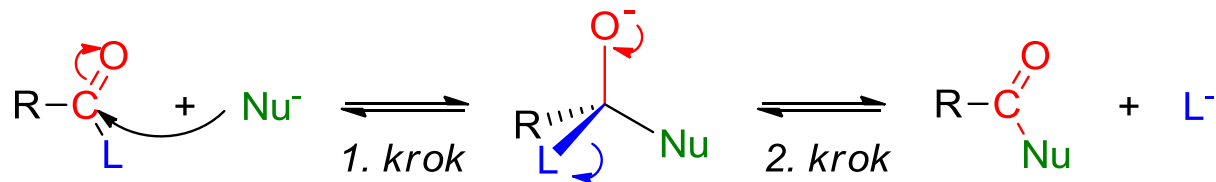
Dehydratace amidů

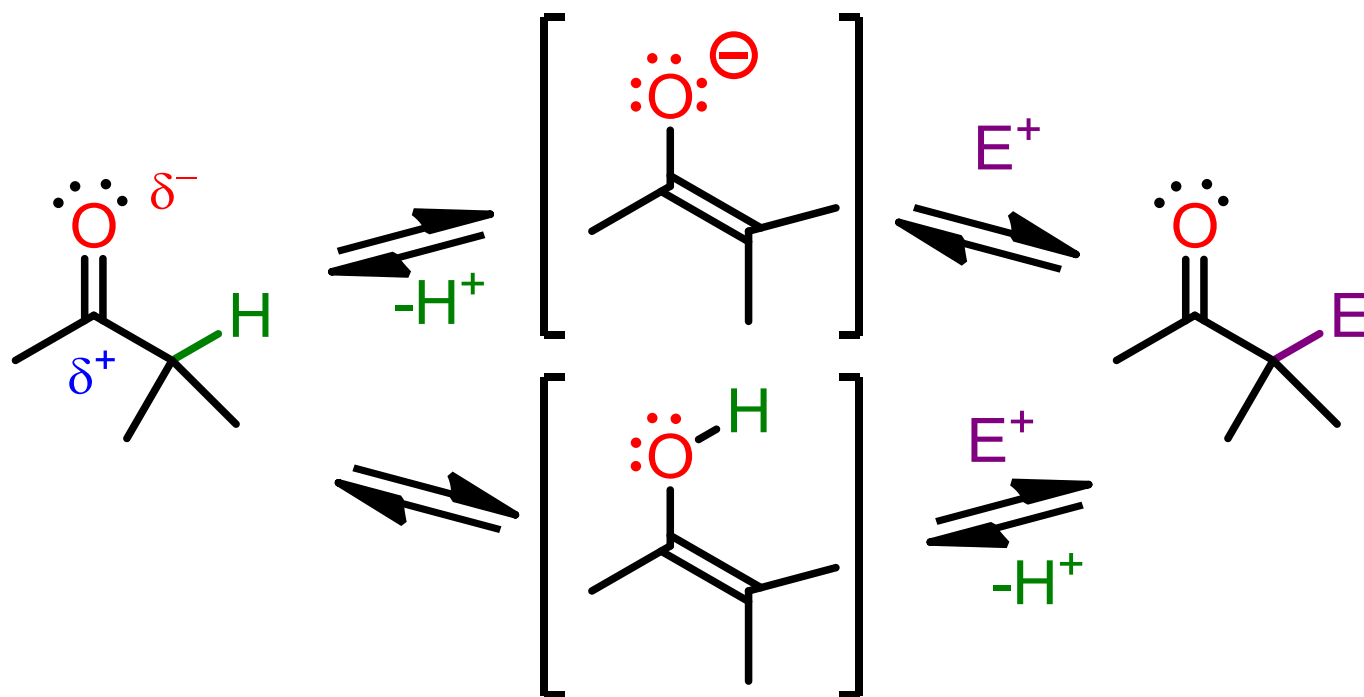
Reaktivita nitrilů

Funkční deriváty karboxylových kyselin

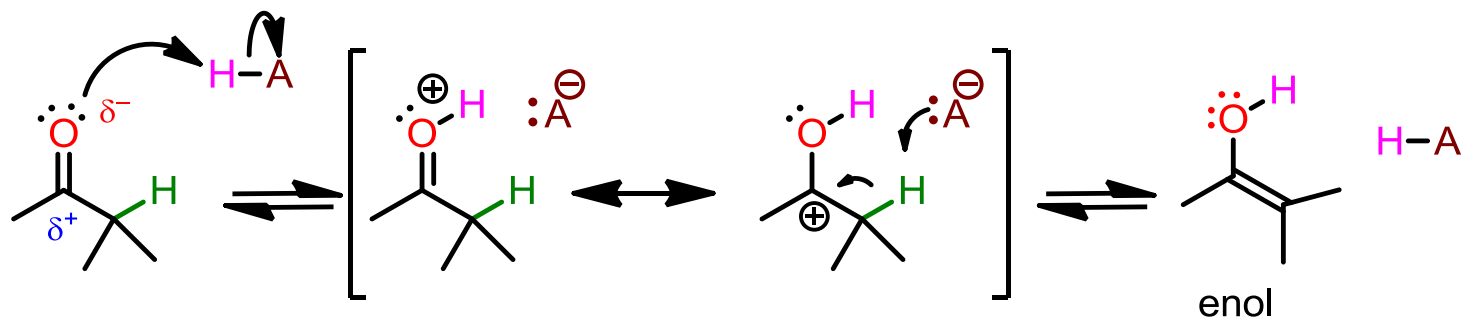

Reaktivita v α -poloze

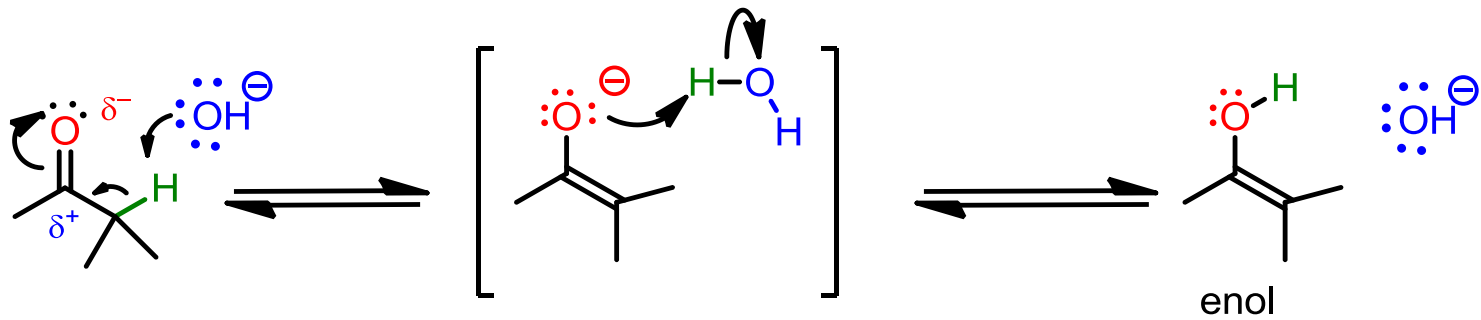

Kysele katalyzovaná tvorba enolu

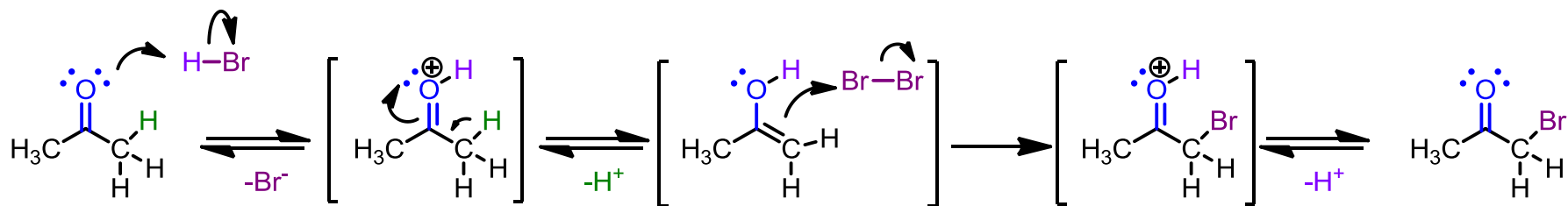
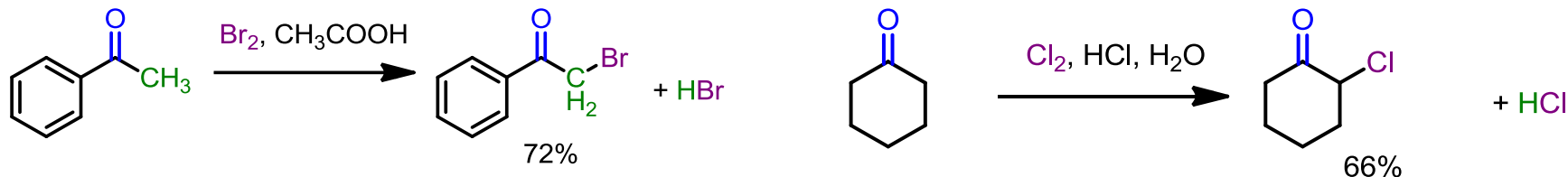

Bazicky katalyzovaná tvorba enolu

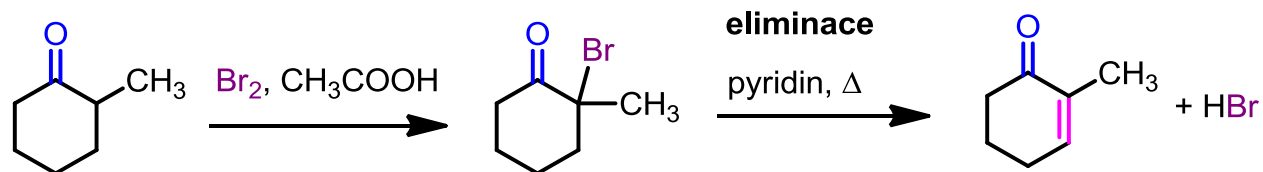

Kysele katalyzované substituce v α -poloze

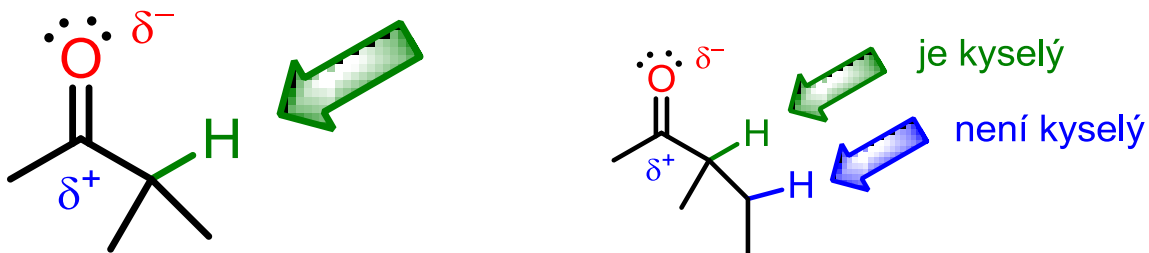
Kysele katalyzované halogenace aldehydů a ketonů

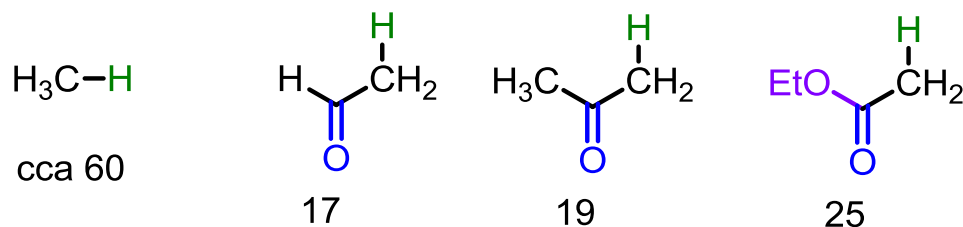
α -Bromketony jsou prekurzory pro α,β -nenasyčené ketony

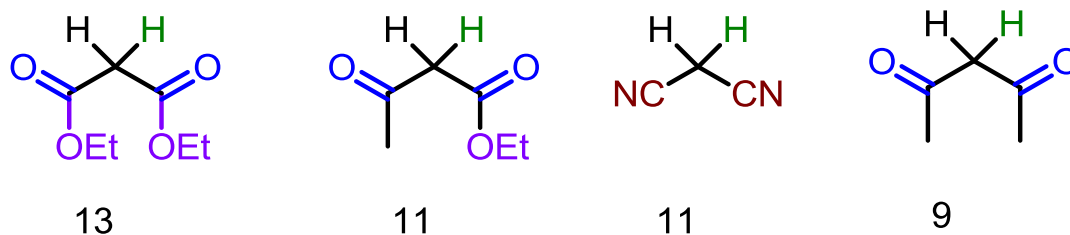
Vodíky v α -poloze ke karbonylu jsou kyselé

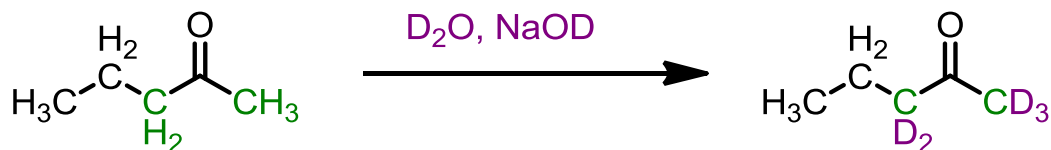
Hodnoty pK_a

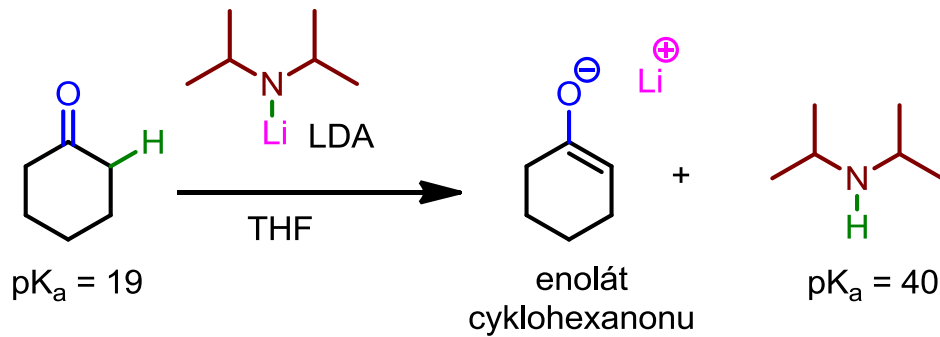
C-kyseliny

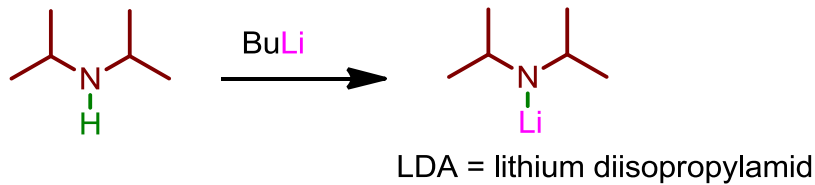
Výměna kyselých vodíků za deuterium

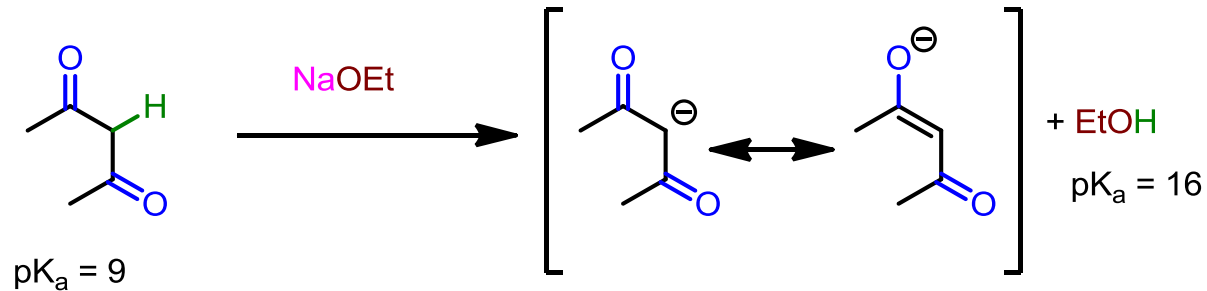
Pro deprotonaci ketonů nebo esterů je nutné použít velmi silné (nenukleofilní) báze

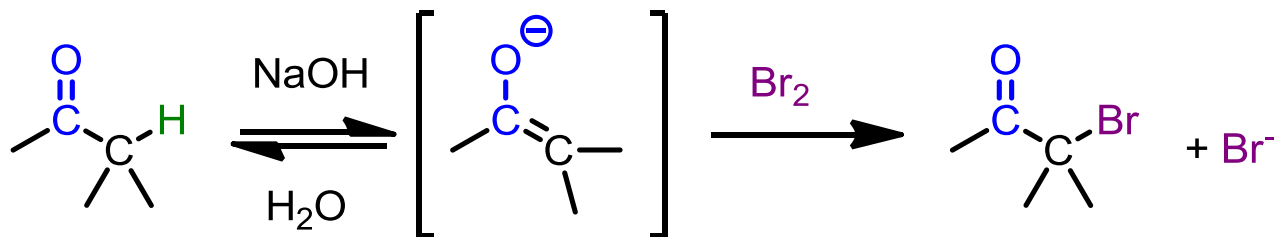
LDA je silná (nenukleofilní) báze obecně vhodná pro deprotonace karbonylových sloučenin

Pro deprotonaci dikarbonylových sloučenin lze použít slabší báze (např. NaOEt)

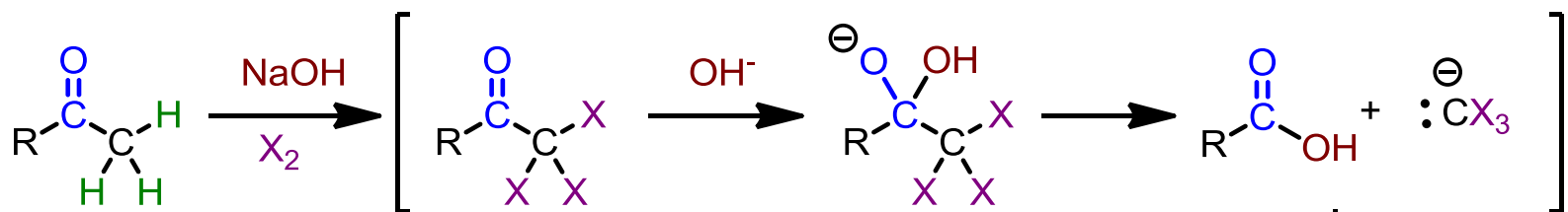

Halogenace v bazickém prostředí probíhá přes enolát

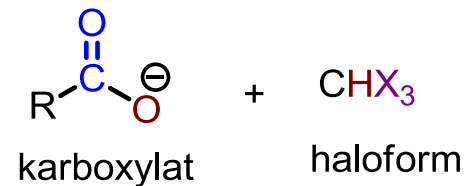
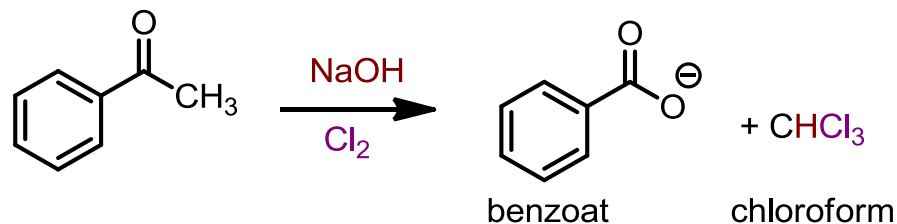

reakci je ovšem obtížné zastavit a probíhá do vyšších stupňů

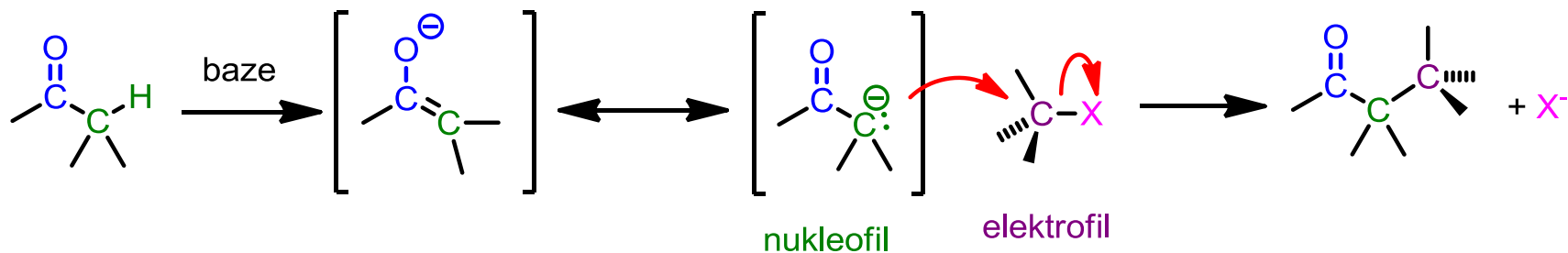
Haloformová reakce

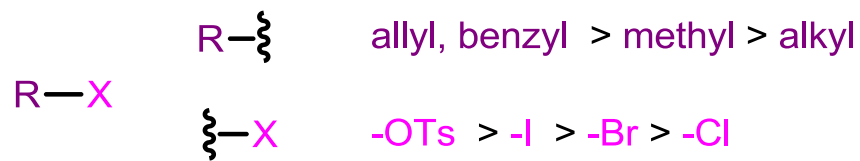
X = Cl, Br nebo I

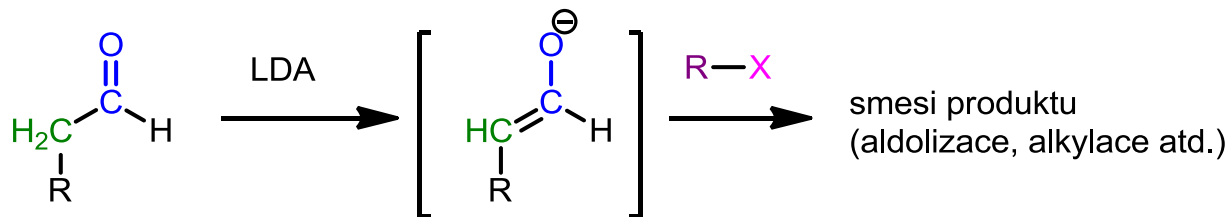
Alkylace enolátů - C-alkylace

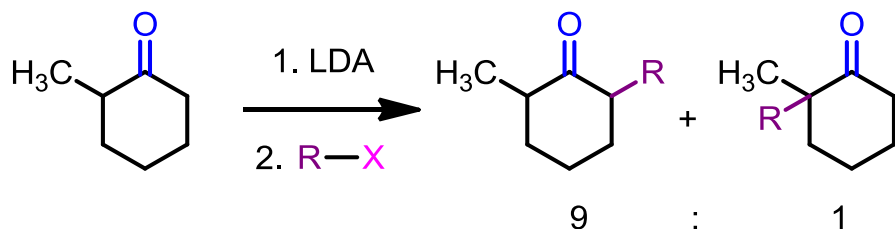
Alkylační činidla (elektrofily)

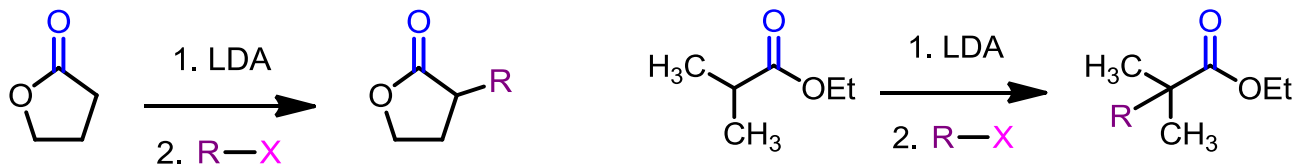
U aldehydů se alkylace enolátů nepoužívají, protože převažují aldolizace enolátů a vznikají směsi produ

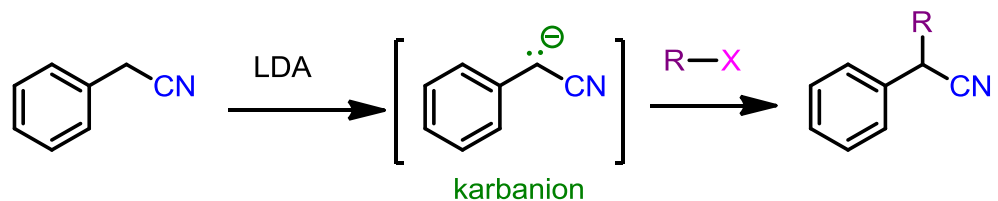
U ketonů alkylace enolátů lze použít, ale často vznikají směsi alkylačních produktů

U laktonů a esterů je alkylace enolátů synteticky využitelná, ale pořád nutno použít velmi silné báze (LDA)

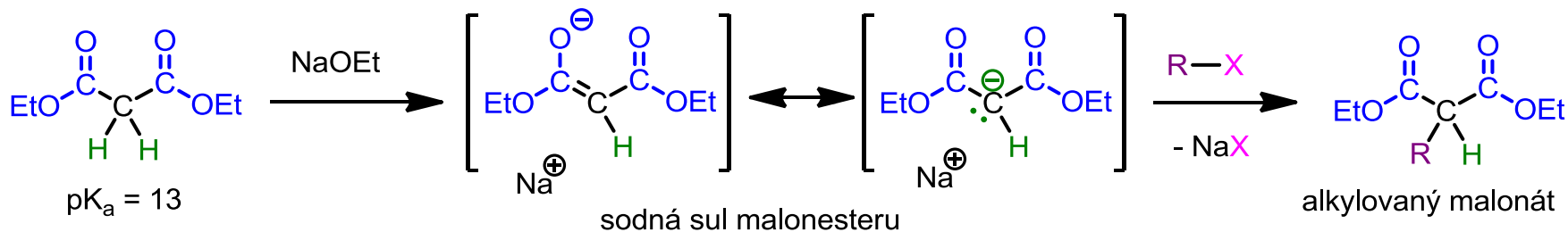

Také z nitrilů lze LDA vygenerovat karbanion, který podléhá alkylnaci

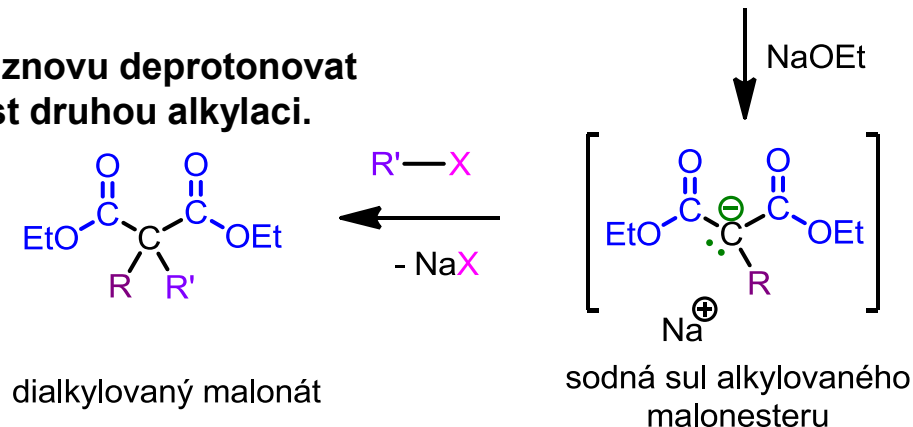

Alkylace enolátů – solí C-kyselin

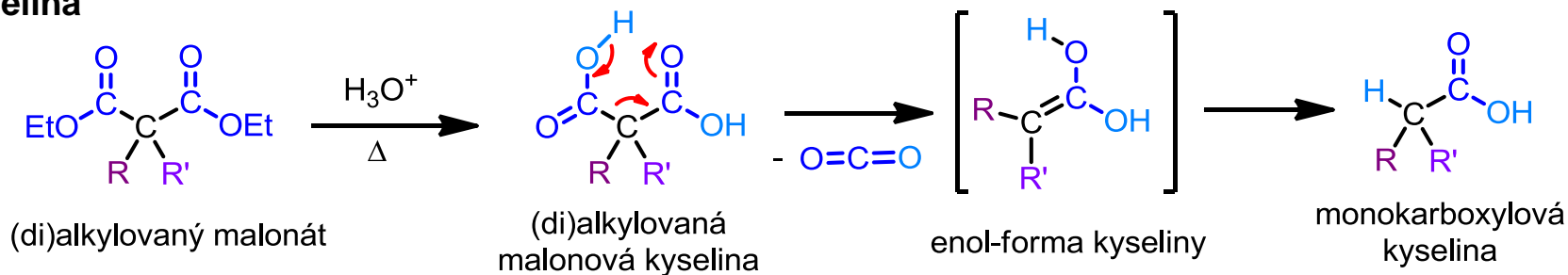
Diethyl-malonát je silnější kyselina, takže jej lze deprotonovat slabšími bázemi, např. NaOEt. Alkylace probíhá velmi čistě.

Monoalkylovaný diethyl-malonát lze znovu deprotonovat dalším ekvivalentem NaOEt a provést druhou alkylici.

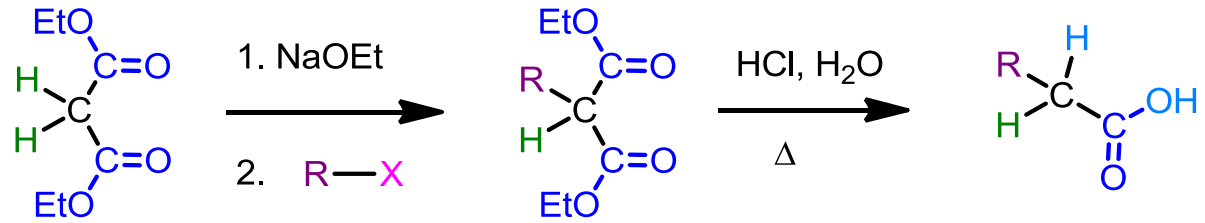

Při kyselé hydrolýze malonátů dochází k dekarboxylaci a vzniká substituovaná monokarboxylová kyselina

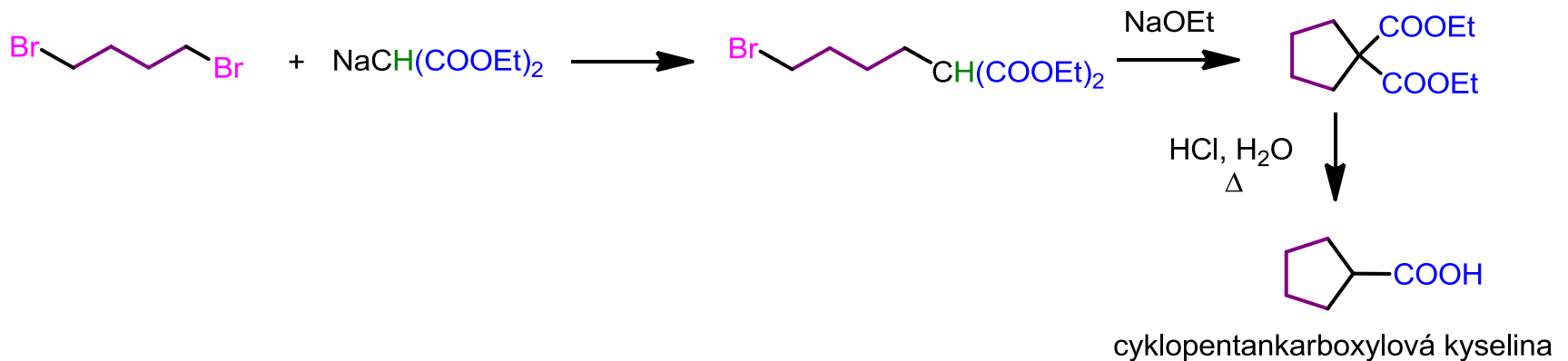
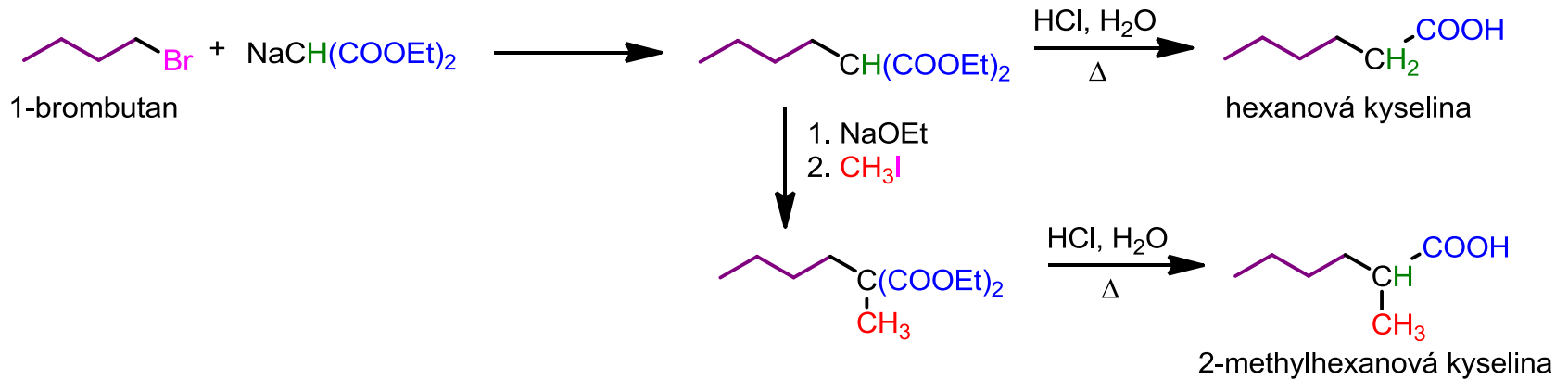

Malonesterová syntéza

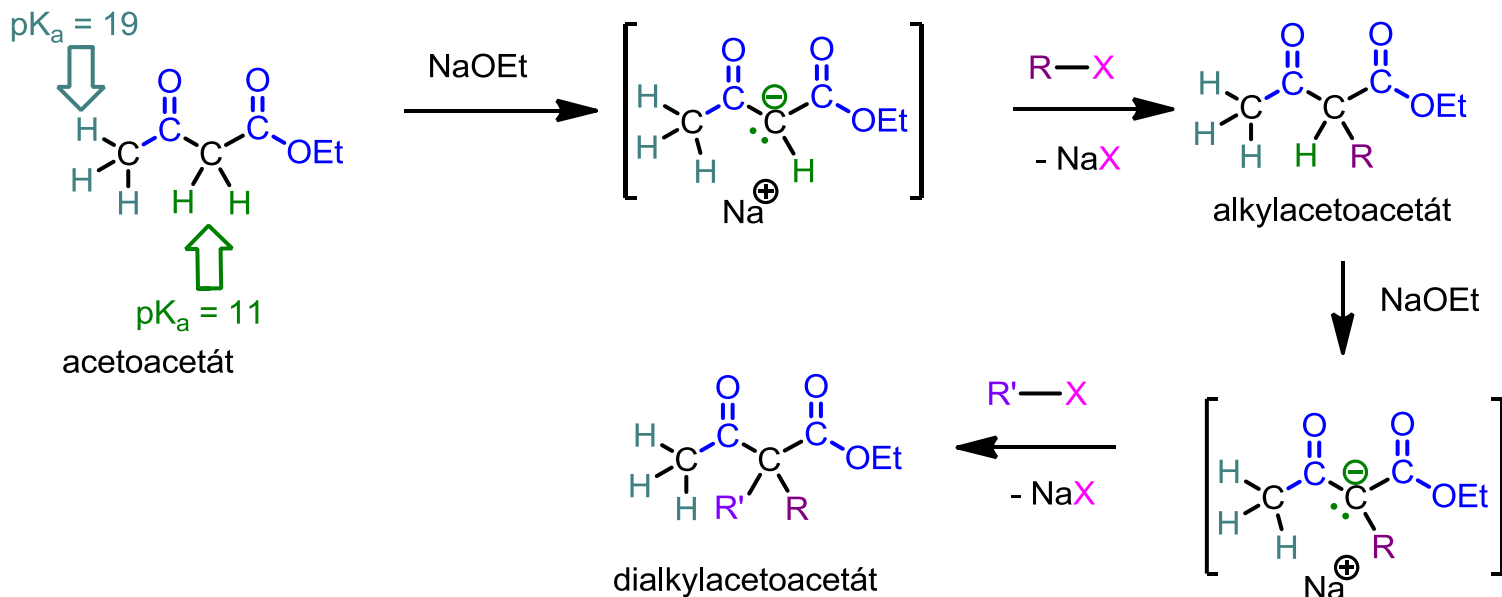

karboxylová kyselina
delsí o 2 uhlíky

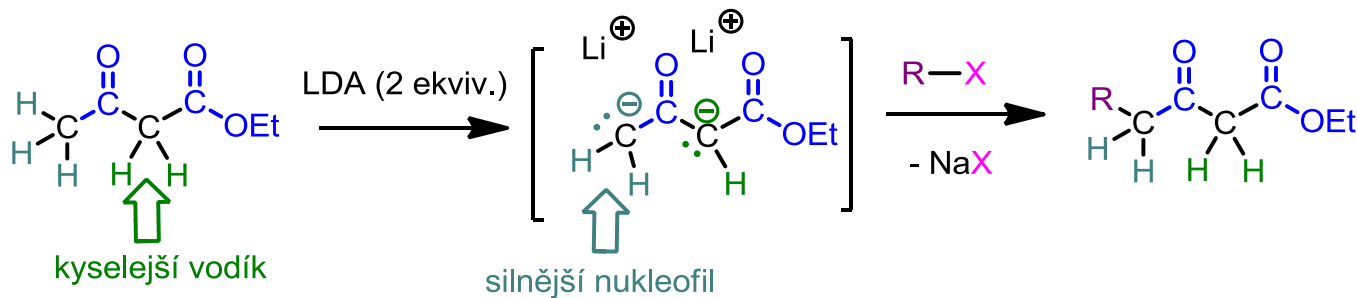

Alkylace enolátů – solí C-kyselin

Ethyl-acetoacetát je ještě kyslejší než malonát a alkyluje se analogicky.

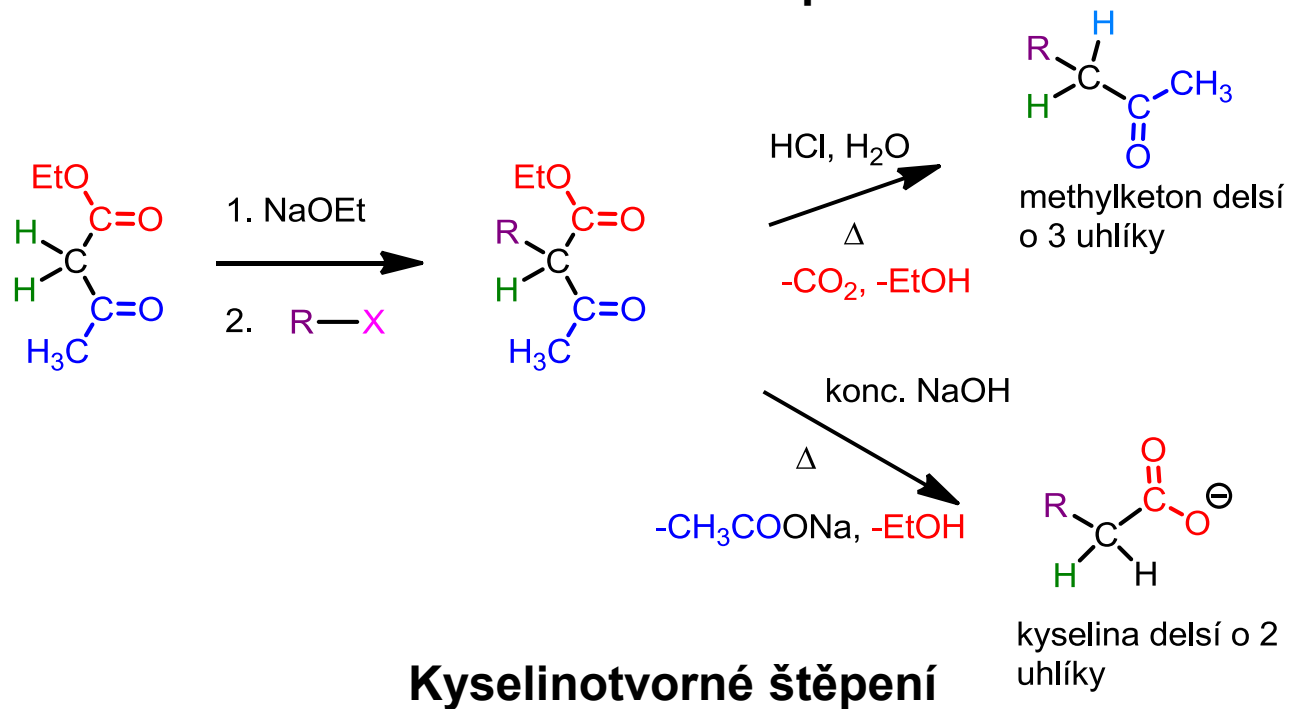

Dvojitá deprotonace acetoacetátu vede k dianiontu, který se alkyluje na uhlíku C-4, který je silnějším nukleofilem.

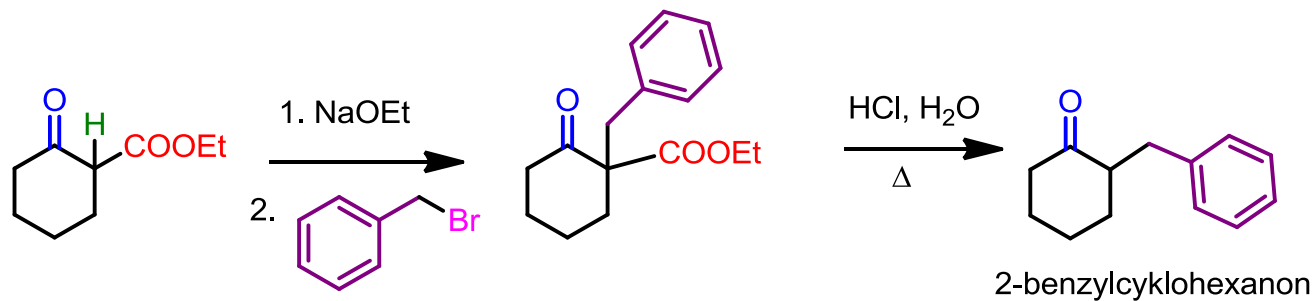
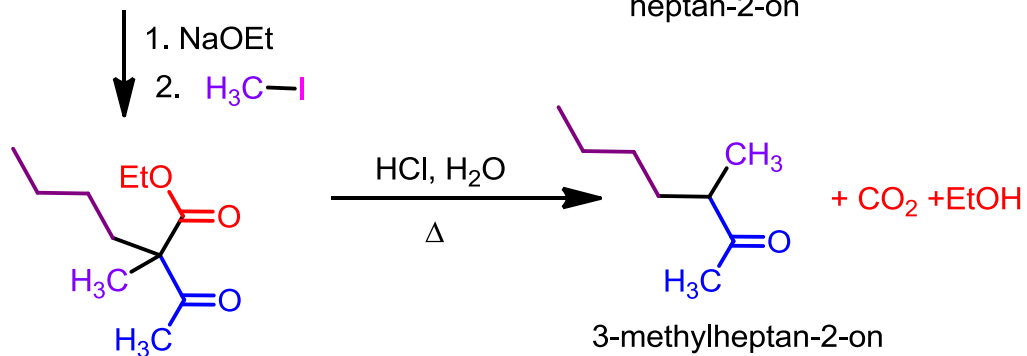
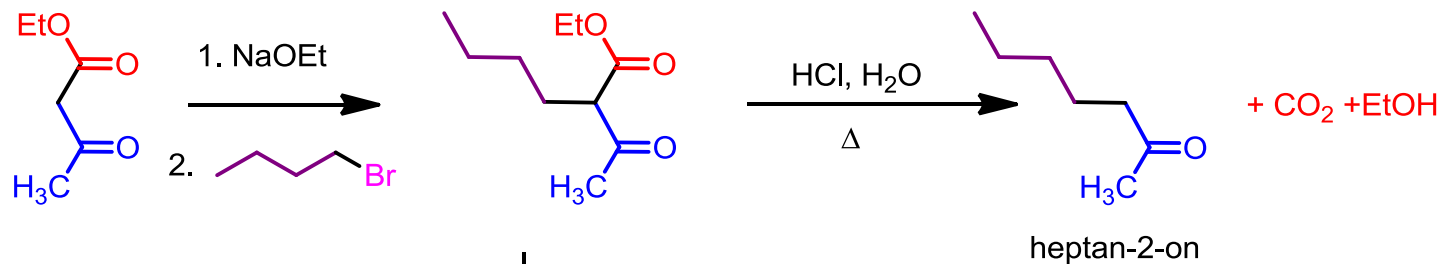
Acetoacetátová syntéza

Ketotvorné štěpení

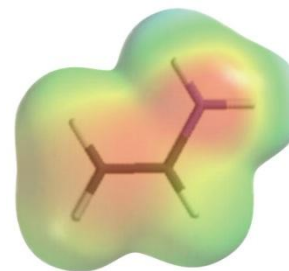
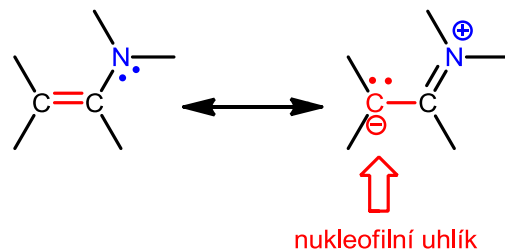
Kyselinotvorné štěpení

Acetoacetátová syntéza

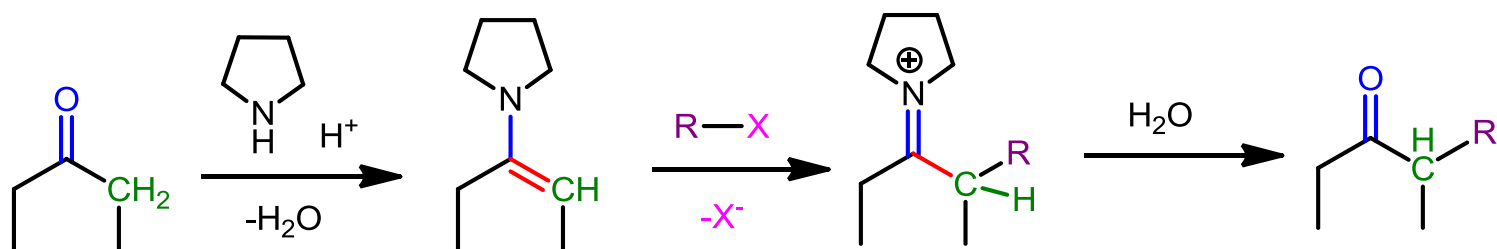

Alkylace enaminů

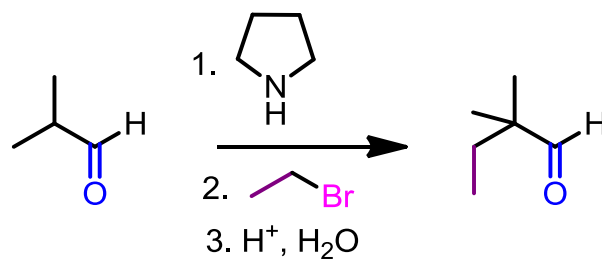
Enaminy

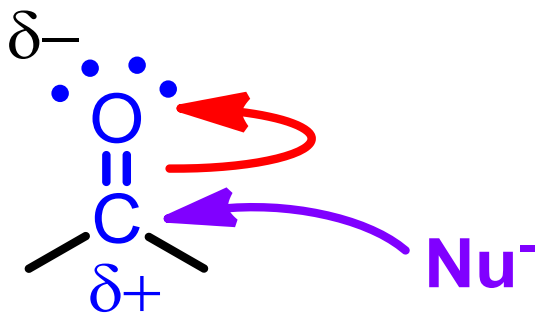
Ethenamine

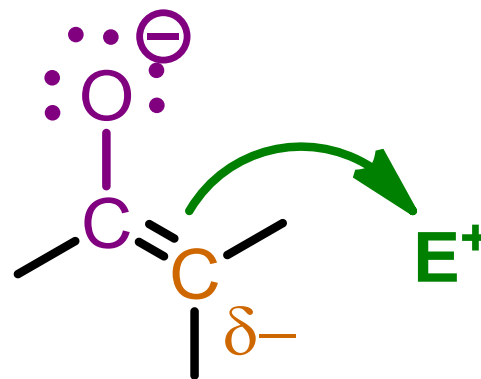
Alkylaci enaminů lze využít pro α -alkylaci ketonů i aldehydů

Reaktivita karbonylové skupiny a enolátového anionu

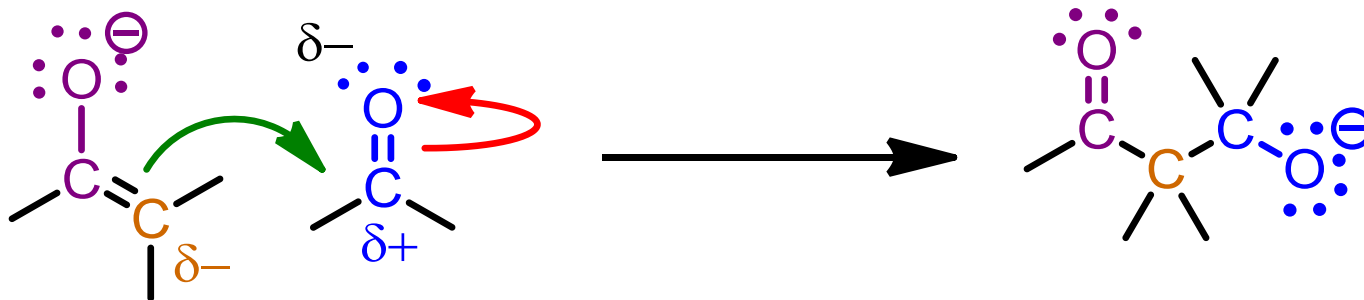

Elektrofilní uhlík karbonylové skupiny je atakován nukleofily

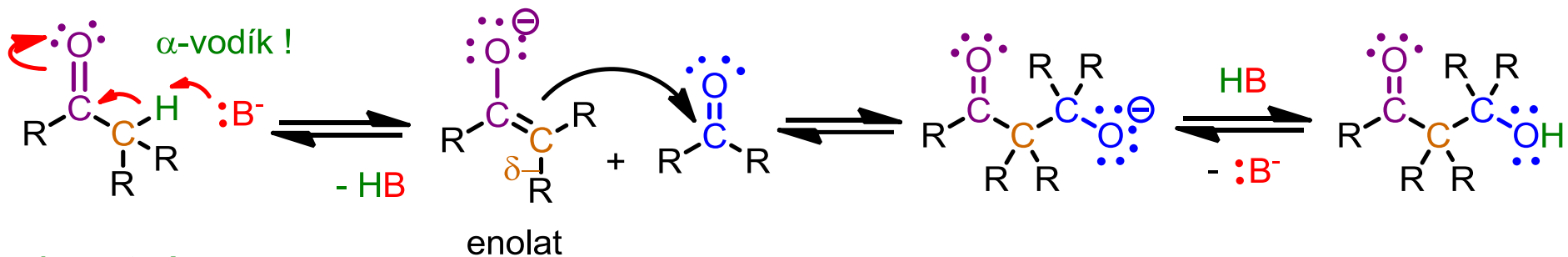

Nukleofilní enolátový ion atakuje elektrofilny

Aldolizace

Mechanismus aldolizace

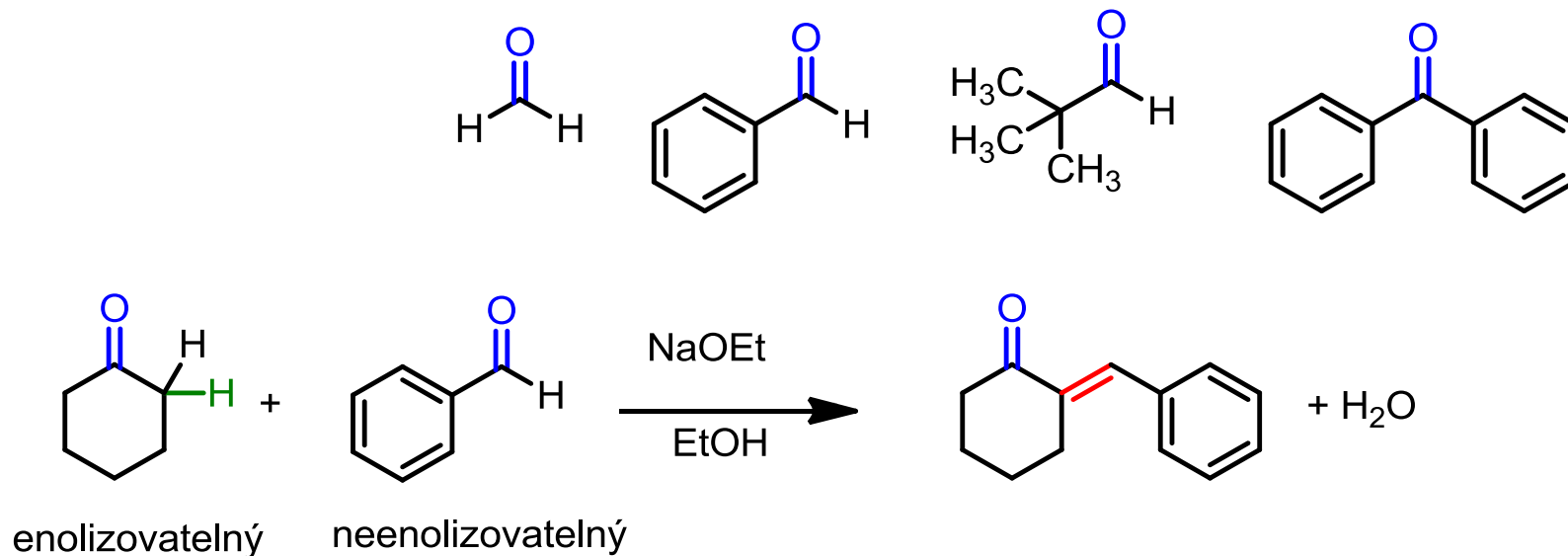
Je nutná přítomnost α -vodíku u jednoho reaktantu

Báze stačí v katalytickém množství

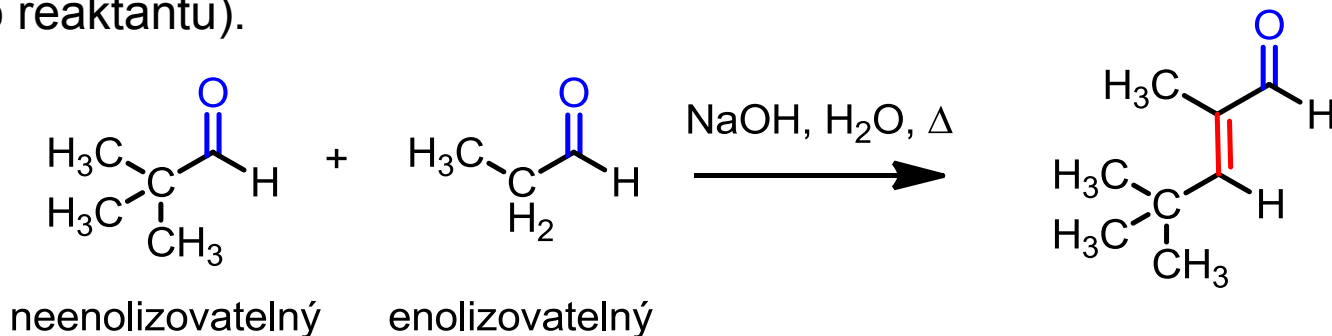
Aldolizace je vratná reakce a rovnováha závisí na typu karbonylové sloučeniny, bázi, rozpouštědle a teplotě

Selektivní smíšená aldolizace (aldolová kondenzace)

- jeden z reaktantů nemá β -vodíky (není enolizovatelný)

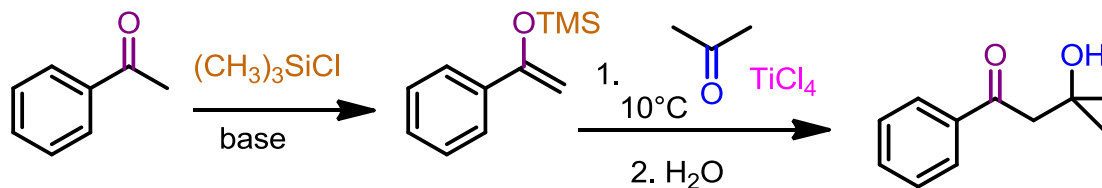
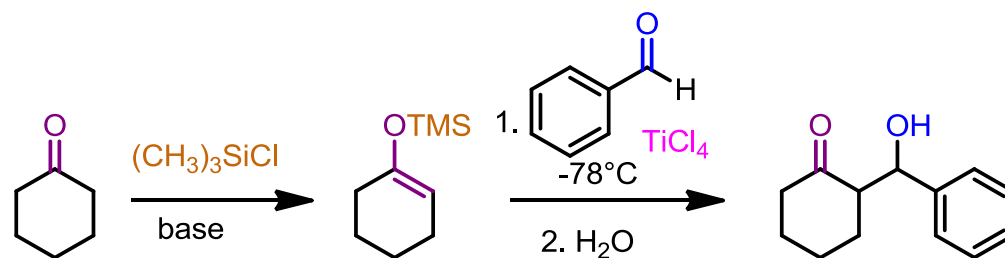
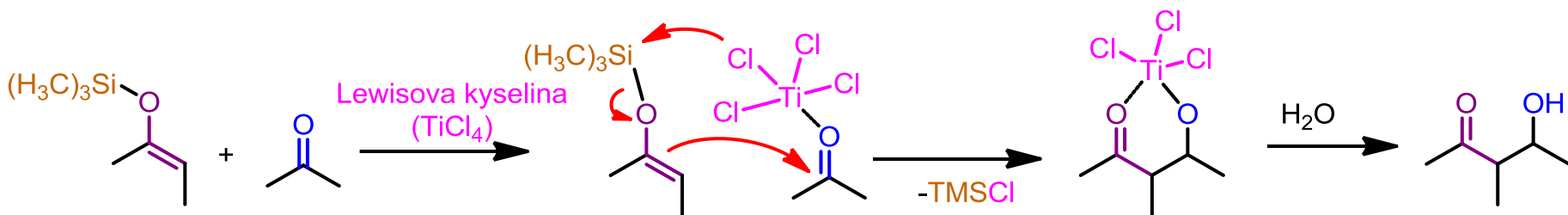
V případě aldehydů je nutno enolizovatelný aldehyd přidávat pomalu, aby se zamezilo samoaldolizaci (vzniká jen malé množství enolátu, který ihned zreaguje s přebytkem druhého reaktantu).

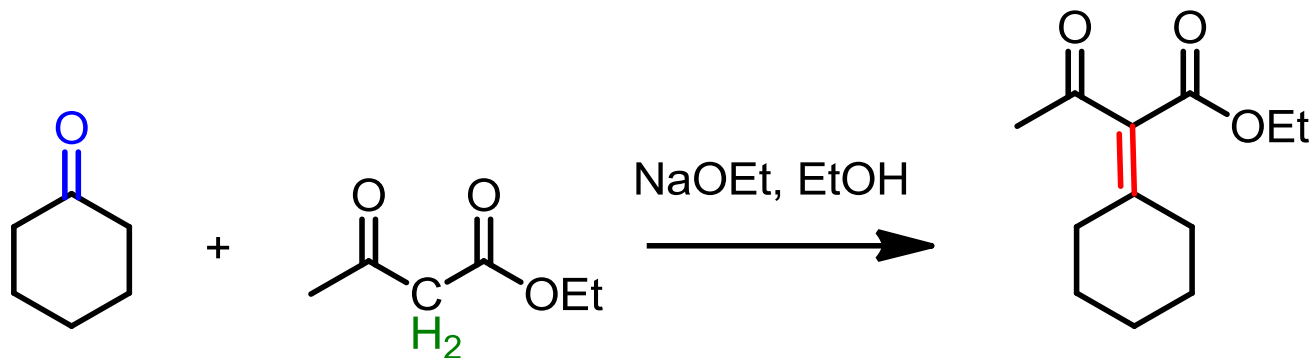
Selektivní smíšená aldolizace (aldolová kondenzace)

- reakce ketonu/aldehydu se silylenoletherem (Mukayamova reakce)

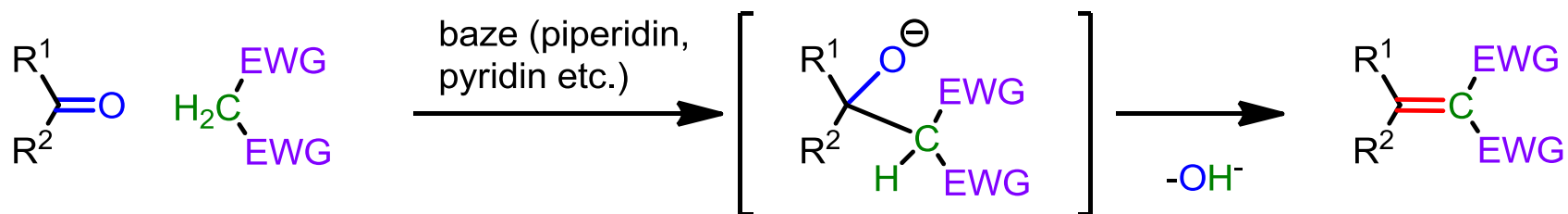

Selektivní smíšená aldolizace (aldolová kondenzace)

- jeden z enolizovatelných reaktantů je výrazně kyselější než druhý

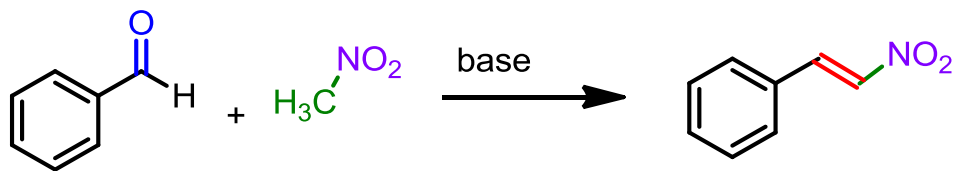
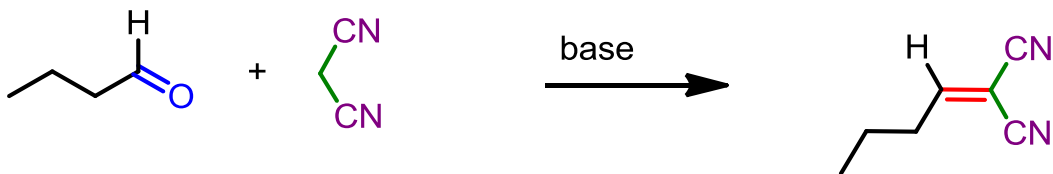
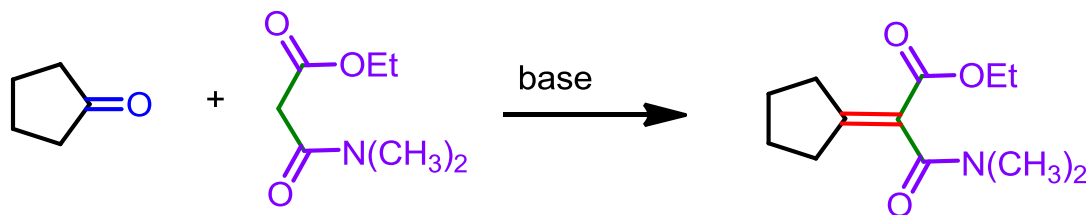
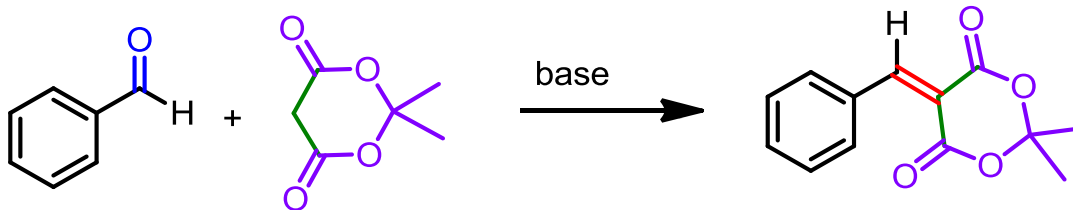

Knoevenagelova kondenzace

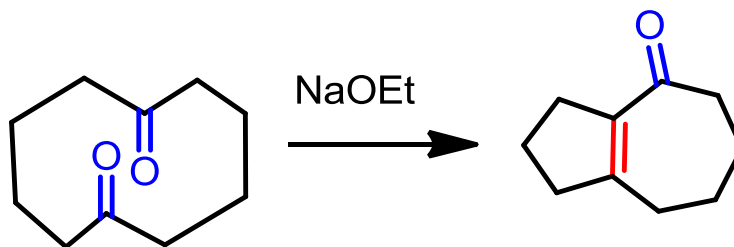
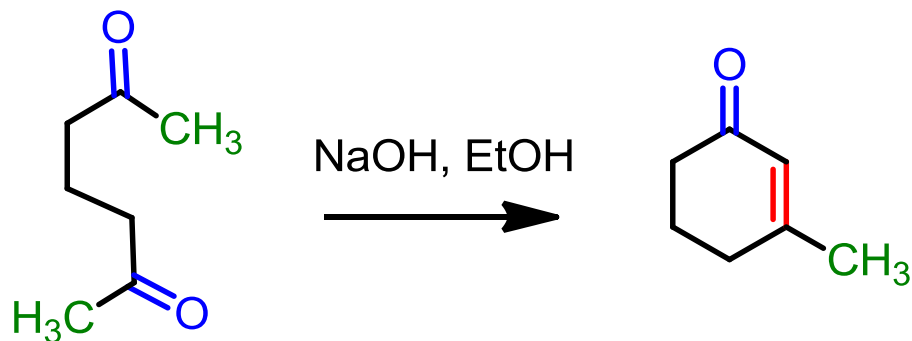
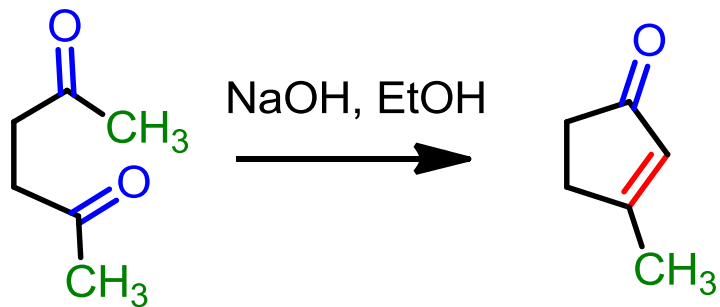

EWG = elektronakceptorní skupina: COOR, COR, CN, NO₂

Knoevenagelova kondenzace

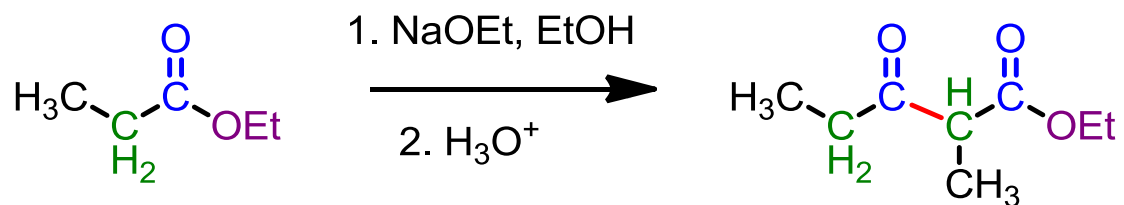
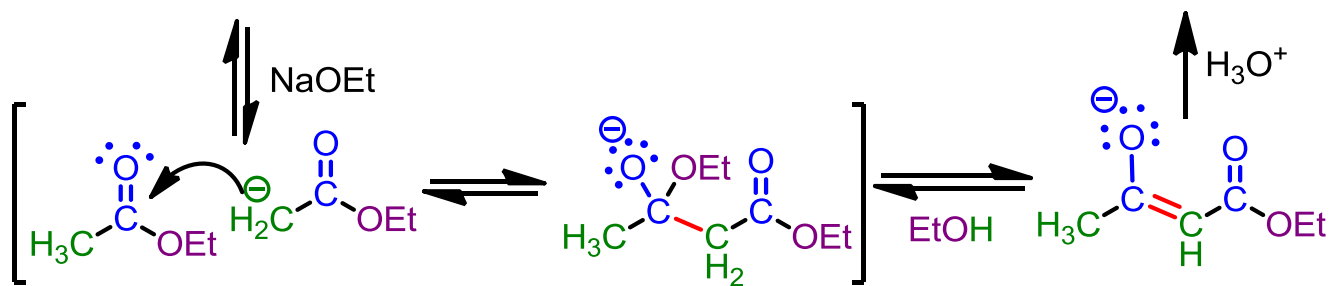
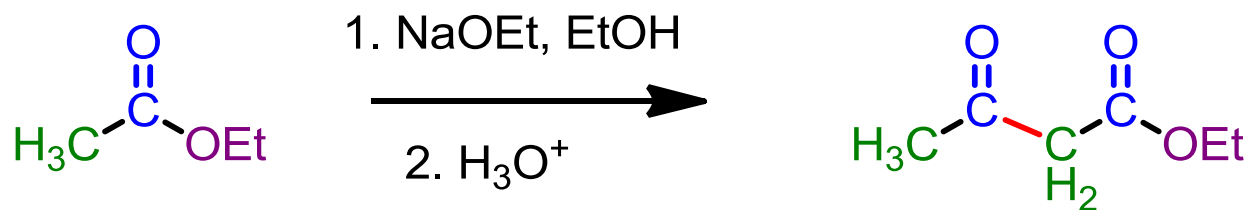

Intramolekulární aldolová kondenzace

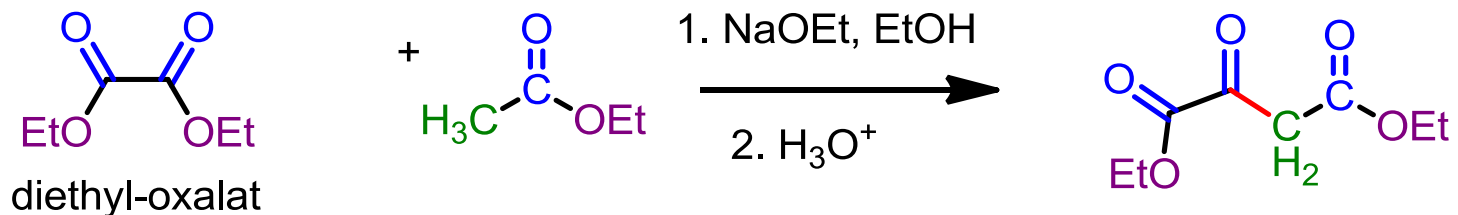
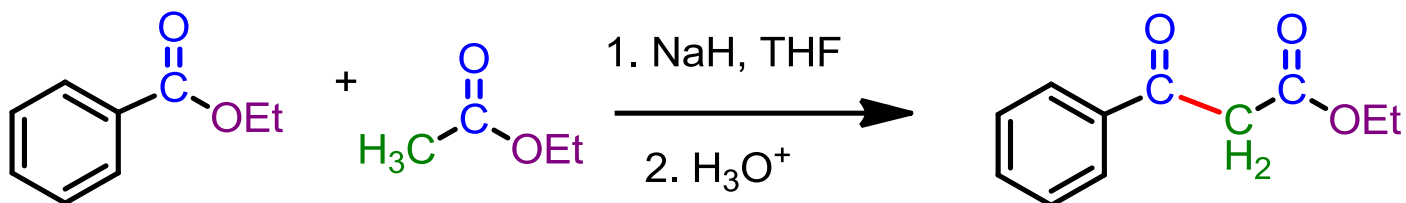
cyklohexan-1,6-dion

Claisenova kondenzace

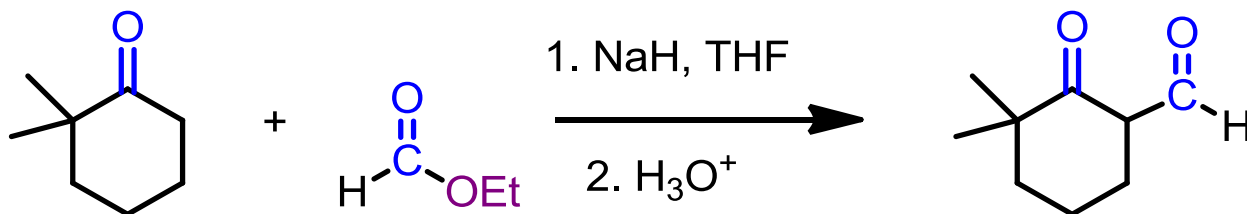

Smíšená Claisenova kondenzace

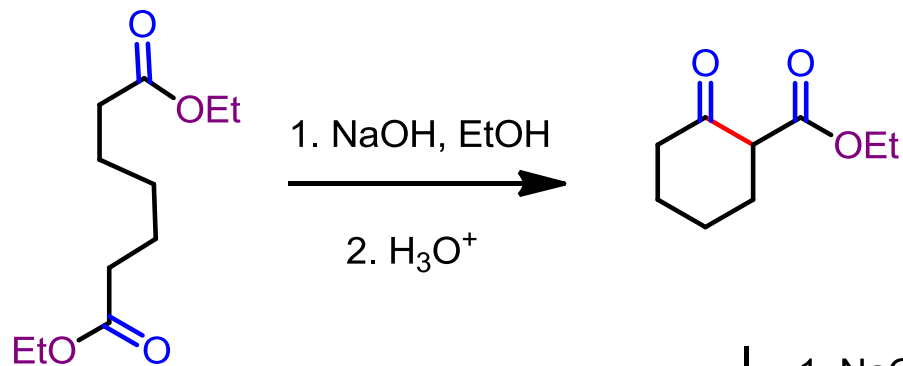
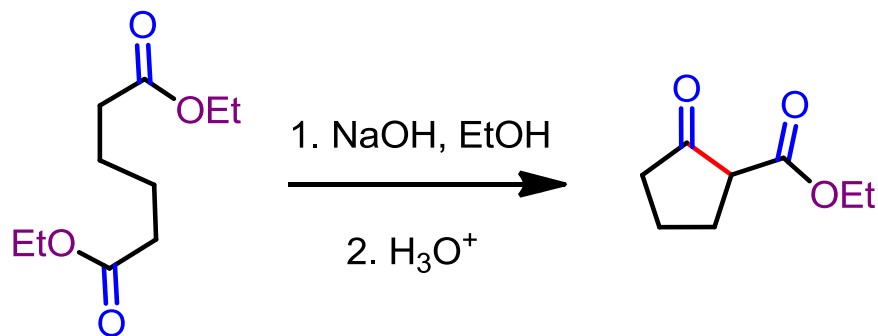
Selektivně probíhá Claisenova kondenzace, kdy jeden ester nemá α -vodíky

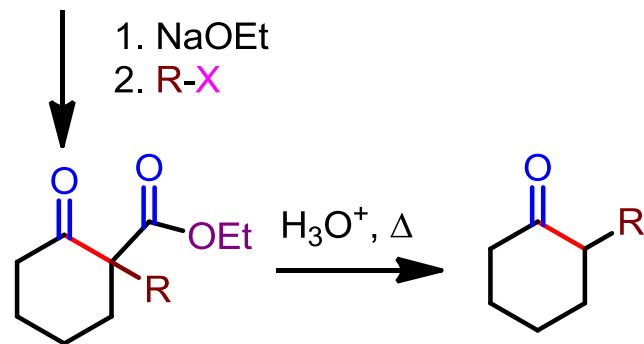
Podobně reagují i ketony s estery

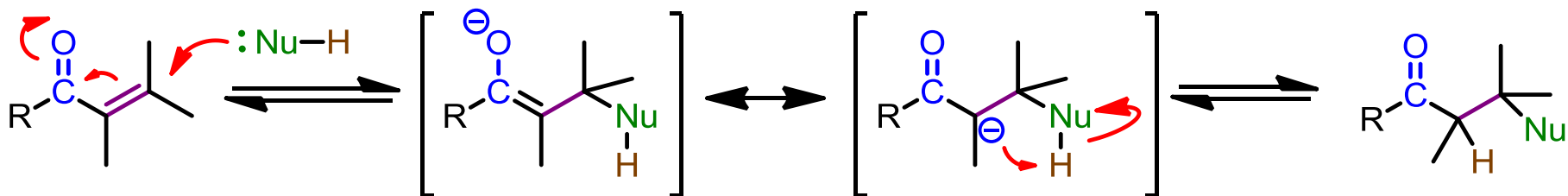
Intramolekulární Claisenova kondenzace – Dieckmannova reakce

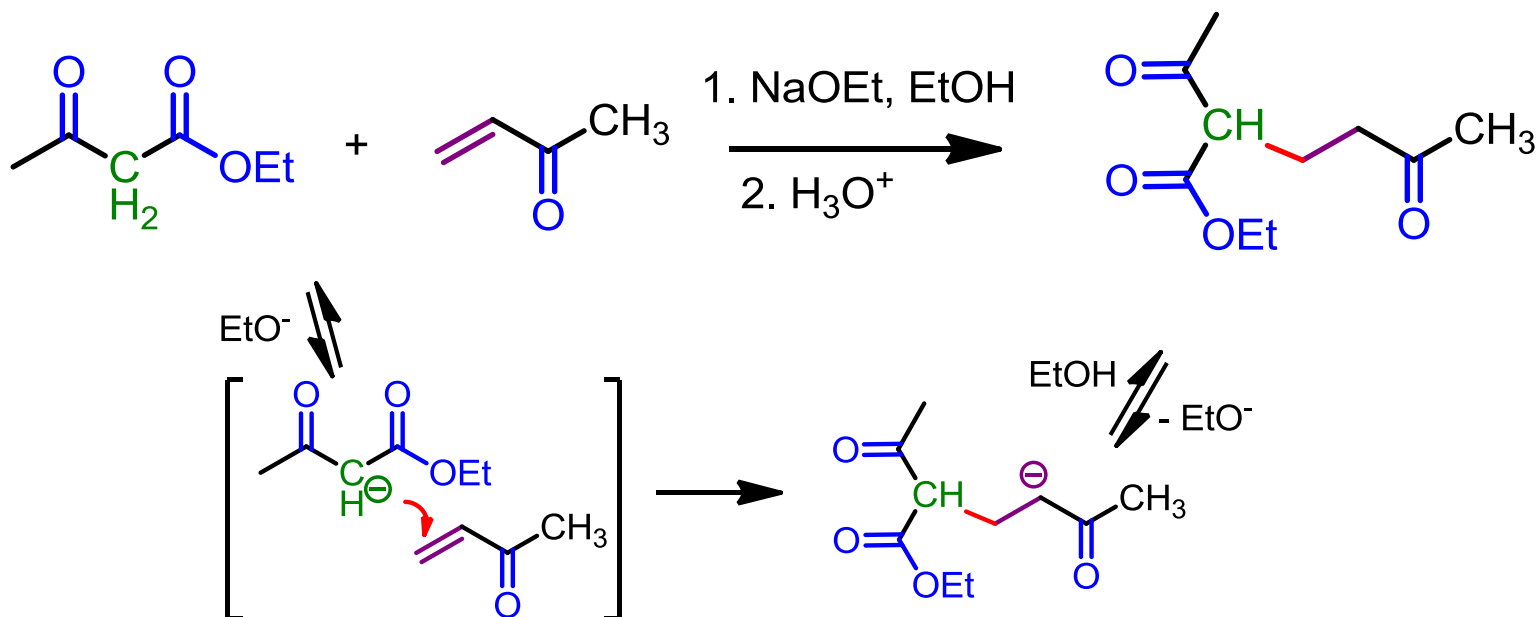
β -ketoestery jsou užitečné intermediáty pro alkylace a dekarboxylace

Konjugovaná adice na α,β -nenasycené karbonylové sloučeniny

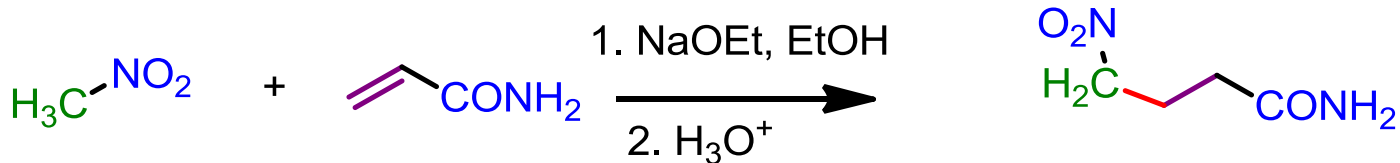
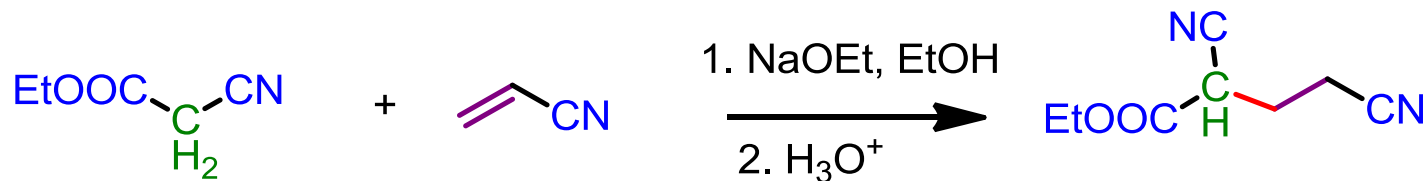
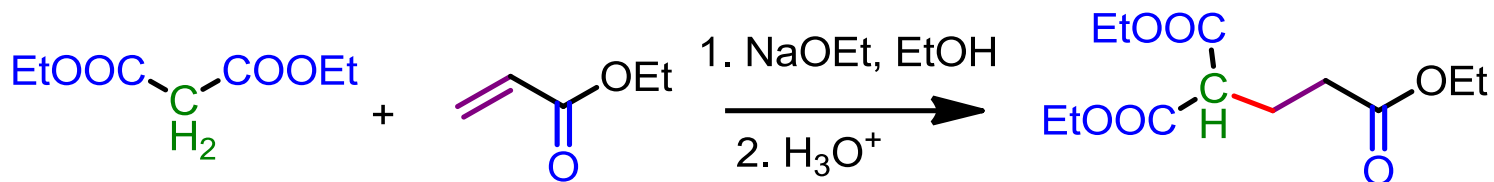

Michaelova adice - konjugovaná adice enolátů na α,β -nenasycené karbonylové sloučeniny

Michaelova adice – další příklady

Robinsonova anelace - Michaelova adice + aldolová kondenzace

